

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ ΛΟΝΔΙΝΟΥ: Η ΙΔΡΥΣΗ Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΟΜΟΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ

*Διάλεξη του καθηγητή Χάρη Μεττή στα πλαίσια του Ελεύθερου Πανεπιστημίου Κύπρου
για την ομογένεια του Λονδίνου την Πέμπτη 20 Δεκεμβρίου 2012*

Είναι γενικά (αν και λανθασμένα) παραδεγμένο πως η Κυπριακή Αδελφότητα Λονδίνου ιδρύθηκε το 1934 από τον αείμνηστο Μιχαήλ Κωνσταντινίδη, Μέγαν Αρχιμανδρίτη και Προϊστάμενο του μοναδικού την εποχή εκείνη στο Λονδίνο Ελληνορθόδοξου Ναού της Αγίας Σοφίας και αργότερα Μητροπολίτη Κορίνθου και στη συνέχεια Αρχιεπισκόπου Αμερικής. Το αρχαικό, όμως, υλικό που βρίσκεται σήμερα στη διάθεσή μας διορθώνει την άποψη αυτή και μεταφέρει την ημερομηνία ίδρυσης του ιστορικού αυτού Ομογενειακού Ιδρύματος επτά περίπου χρόνια πιο πίσω. Το υλικό, βέβαια, αυτό δεν περισώθηκε από την ανοργάνωτη ακόμα τότε Ελληνοκυπριακή Παρουσία, αλλά από το τότε Βρετανικό Υπουργείο Αποικιών και την Αποικιοκρατική Κυβέρνηση της Κύπρου. Διασώθηκε, όμως, και μια ιδιόχειρη επιστολή του ιδρυτή της πρώτης εκείνης Αδελφότητας, του Δρα Άγγελου Ζεμενίδη (ήταν εκπαιδευτικός το επάγγελμα), όπως και ένα επίσης ιδιόχειρο «Καταστατικό», τα οποία είχε αποστείλει προς τον αείμνηστο Μητροπολίτη Θυατείρων Γερμανόν Στρηνόπουλον, τον πρώτον, ως γνωστόν, προκαθήμενο της νέο-ιδρυθείσας το 1922 από το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως Μητροπόλεως Θυατείρων.

Για το Ζεμενίδη, όμως, πολύ λίγα πράγματα γνωρίζουμε από τη ζωή του πριν καταλήξει στο Λονδίνο: Είχε διατελέσει Καθηγητής στο Παγκύπριο Γυμνάσιο Λευκωσίας προτού έρθει στην Αγγλία για μεταπτυχιακές σπουδές, στο King's College του Λονδίνου το 1927. Πέντε δε σχεδόν χρόνια αργότερα και συγκεκριμένα στις 11 το βράδυ της 2ας Ιανουαρίου 1933, δολοφονήθηκε στο διαμέρισμά του στο Hamstead του Λονδίνου από κάποιον που επισήμως παραμένει μέχρι σήμερα ακόμη άγνωστος, παρόλο που η Αστυνομία είχε συλλάβει και κατηγορήσει ένα νεαρό Κύπριο, ονόματι Θεοδόση Πέτρου, από το χωριό Αστρομερίτης Κύπρου, ο οποίος, όμως, τελικά αθωώθηκε στη δεκαήμερη δίκη που ακολούθησε, από έλλειψη αυτοπτών μαρτύρων.

Μια από τις πρώτες ενέργειες του Ζεμενίδη στο Λονδίνο ήταν η δημιουργία μιας ειδικής σχολής για τη διδασκαλία της Αγγλικής γλώσσας στους Κυπρίους μετανάστες. Η σχολή αυτή, η οποία συνέχισε τη λειτουργία της για μια περίπου εικοσαετία, στεγάστηκε στο Pulteney Institute, στην Peter Street του Σόχο, (ένα Ινστιτούτο, στο οποίο διδάσκονταν και άλλες ξένες γλώσσες και διευθυνόταν από τον Walter Lenegre, για τον οποίο περισσότερα θα αναφέρουμε στα επόμενα). Είναι, πάντως, βέβαιο πως τόσο ο Ζεμενίδης, όσο και ο δικηγόρος Σωτήρης Τερεζόπουλος, που τον διαδέχθηκε στην

Προεδρία της Αδελφότητας και στη διεύθυνση της σχολής αυτής, χρησιμοποιούσαν την Αδελφότητα μάλλον ως μέσο εξασφάλισης φοιτητών και κατά συνέπεια τα προς το ζειν για τους ίδιους παρά ως κοινωφελές Σωματείο. Όχι, δηλαδή, όπως την Αδελφότητα που ίδρυσε το 1934 ο Μιχαήλ Κωνσταντινίδης, με βάση και στόχους ευρύτερης κοινωνικής εμβέλειας. Σημειωτέον, επίσης, ότι το London City Council (δηλαδή το Δημαρχείο του Λονδίνου), το οποίο κι επιχορηγούσε την αποκληθείσα «Κυπριακή Σχολή» των Ζεμενίδη - Τερεζόπουλου, απαιτούσε ένα ικανοποιητικό αριθμό φοιτητών για να δικαιολογήσει την από μέρους του χρηματική κάλυψη για τη λειτουργία των σχετικών τάξεων.

Αναφορικά, τώρα, με την ιστορία της Κυπριακής Αδελφότητας Λονδίνου και μάλιστα στα πρώτα βήματά της, παρέχουμε εδώ μερικά πολύ ενδιαφέροντα στοιχεία που βρήκαμε τόσο στα Γενικά Αρχεία του Κράτους στο Λονδίνο, όσο και στα Αρχεία της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Θυατείρων:

Με ημερομηνία 31 Οκτωβρίου 1929 και αύξοντα αριθμό 329/28, ο Εμπορικός Αρμοστής (Trade Commissioner) της τότε Κυπριακής Κυβέρνησης (Βρετανικής) στο Λονδίνο W.H.Flinn γράφει προς τον Αποικιακό Γραμματέα στη Λευκωσία, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα: «Έχω προσκληθεί να γίνω Επίτιμος Πρόεδρος και να ενεργώ ως ταμίας στη Νέα Κυπριακή Αδελφότητα Λονδίνου, αντίγραφο του Κατασταστικού της οποίας επισυνάπτεται [...]. Η νέα Κυπριακή Αδελφότητα Λονδίνου έχει ιδρυθεί για ν' αντικαταστήσει την προηγούμενη Αδελφότητα, η οποία, όπως αντιλαμβάνομαι, διαλύθηκε ένεκα διαφόρων λόγων που δεν είναι πολύ καθαροί σ' εμένα, αλλά που σχετίζονται κάπως με τις αντι-Βρετανικές απόψεις μερικών από τα μέλη!» Προσθέτει δε στη συνέχεια ο Flinn ότι οι επιδιώξεις της οργάνωσης αυτής είναι κατά κάποιο τρόπο πολιτικές και ότι ο κυριότερος, αν όχι και ο μοναδικός λόγος, που του ζητήθηκε ν' αναλάβει ως ταμίας, είναι για να παύσουν οι κατηγορίες για κακή χρήση των χρημάτων της Αδελφότητας από τους υπευθύνους στη διοίκησή της.

Επισυνάπτεται, επίσης, αλλά στα Αγγλικά, το τιτλοφορούμενο «Καταστατικό της Νέας Κυπριακής Αδελφότητας Λονδίνου», το οποίο φέρει ημερομηνία 26 Οκτωβρίου 1929 και αποτελείται από τα ακόλουθα 25 Άρθρα:

1. Οι σκοποί της Ν.Κ.Α.Λ. έχουν ως εξής:
2. Να κάνει την Κύπρο πολύ γνωστή σ' ολόκληρη την Αγγλία, με διαλέξεις και δημοσιεύματα και να καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια να διατηρήσει το καλό όνομα και τη φήμη της Κύπρου και των Κυπρίων.
3. Να μορφώσει όλους τους Κυπρίους στο Λονδίνο εις την Κυπριακή Σχολή, Pulteney Institute, Peter Street, W.1.
4. Να προστατεύσει τα συμφέροντα όλων των Κυπρίων στο Λονδίνο και να βοηθήσει, όταν υπάρχει ανάγκη, οιονδήποτε Κύπριο που είναι μόνιμα ανάπηρος, λόγω ασθένειας ή ατυχήματος, για αναζήτηση εργασίας σ' αυτή τη χώρα, ή για επιστροφή στην Κύπρο.
5. Να παράσχει οιαδήποτε δυνατή βοήθεια στους Κυπρίους στο Λονδίνο, οι οποίοι σκοπεύουν να μεταναστεύσουν στην Αμερική ή σε οιαδήποτε άλλη χώρα με σκοπό να βρουν εργασία.
6. Να παράσχει πληροφορίες σ' όλους εκείνους τους Κυπρίους που προτίθενται να έρθουν στο Λονδίνο είτε για σπουδές είτε για εργασία.
7. Η Κυπριακή Αδελφότης δεν θ' αναμιγνύεται καθόλου σε οιοσδήποτε πολιτικές δραστηριότητες.
8. Το δικαίωμα μέλους της Αδελφότητος θα περιορίζεται σε γηγενείς της Κύπρου και στον Αρμοστή της Κύπρου στο Λονδίνο, ταγματάρχη W. Flinn.
9. Μη Κύπριοι μπορούν να γίνουν δεκτοί ως επίτιμα μέλη, για τις πολύτιμες υπηρεσίες που πρόσφεραν στην Αδελφότητα ή στην Κυπριακή Σχολή.
10. Τα Μέλη πρέπει να κάνουν ό,τι μπορούν για την πρόοδο και την επιτυχία της Αδελφότητος και της Σχολής.

11. Νέα Μέλη θα γίνονται δεκτά, μετά την έγκριση του Παρόντος Καταστατικού, μόνο κατόπιν εισηγήσεως από δύο ενεργά Μέλη, ή με ψηφοφορία.
12. Η Γενική Συνέλευση των Μελών έχει το δικαίωμα -διά πλειοψηφίας- να διαγράψει από τους καταλόγους οιοδήποτε από τα Μέλη του, του οποίου η διαγωγή και συμπεριφορά θα έβλαπτε το καλό όνομα της Κύπρου.
13. Η Αδελφότητα θα διοικείται από ένα Συμβούλιο δέκα Μελών, τα οποία θα εκλέγονται από τη Γενική Συνέλευση, διά μυστικής ψηφοφορίας, κάθε χρόνο.
14. Το Συμβούλιο αυτό θ' αποτελείται από τον Πρόεδρο, τον Αντιπρόεδρο, δύο Γραμματείς (ένα Γενικό κι ένα Βοηθό Γραμματέα), τον Ταμία, και πέντε άλλα Μέλη.
15. Οιοδήποτε Μέλος του Συμβουλίου που θα απουσιάζει για περισσότερες από τρεις συνεχείς συνεδριάσεις χωρίς σοβαρό λόγο, θα θεωρείται ότι έχει παραιτηθεί και η θέση του θα καταληφθεί από άλλο μέλος που θα προταθεί από το Συμβούλιο.
16. Η συνδρομή για την Αδελφότητα θα είναι 2/- σελίνια και έξι πέννες ετησίως.
17. Τα κεφάλαια της Αδελφότητας θα κατατίθενται σε μια από τις Τράπεζες του Λονδίνου (τη WESTMINSTER ή την BARCLAYS BANK) επ' ονόματι της Αδελφότητας.
18. Οι τραπεζικές επιταγές πρέπει να υπογράφονται από αμφοτέρους τον Πρόεδρο και τον Ταμία, οι οποίοι θα είναι από κοινού υπεύθυνοι για τα κεφάλαια της Αδελφότητας.
19. Όλα τα έξοδα υπόκεινται στην έγκριση της πλειοψηφίας του Συμβουλίου.
20. Οι λογαριασμοί της Αδελφότητας θα ελέγχονται, στο τέλος κάθε έξι μηνών, από δύο ελεγκτές, οι οποίοι θα εκλέγονται, διά ψήφου, από τη Γενική Συνέλευση. Τα μέλη του Συμβουλίου δεν δύνανται να ασκούν τον έλεγχο.
21. Η Αδελφότητα θα θεωρείται ότι υπάρχει εν ζωή εφ' όσο υπάρχουν τουλάχιστον 15 εγγεγραμμένα Μέλη, των οποίων οι συνδρομές είναι πληρωμένες μέχρις ώρας.
22. Αν ο αριθμός των Μελών πέσει κάτω από τα 15 για μια περίοδο έξι μηνών, η Αδελφότητα θα διαλυθεί και τα κεφάλαιά της θα σταλούν στον Διευθυντή Παιδείας στην Κύπρο για να διατεθούν υπέρ των αναγκών της Νυκτερινής Σχολής Λευκωσίας, η οποία ιδρύθηκε από τον Ιδρυτή της Αδελφότητας Δρα Α. Ζεμενίδη, Καθηγητή Παιδαγωγικών (Professor of Education).
23. Αν η ως άνω Νυκτερινή Σχολή παύσει να υφίσταται, τα χρήματα της Αδελφότητας θα σταλούν στον Αρχιεπίσκοπο Κύπρου, ο οποίος θα τα διαθέσει για το Σχολείο του Ορφανοτροφείου Λευκωσίας.
24. Τα Κεντρικά Γραφεία της Αδελφότητας θα είναι η Κυπριακή Σχολή, όπου τα Μέλη θα δύνανται να φοιτούν, καθημερινά από τις 3.15 μέχρι τις 5.15 μ.μ., και τρία βράδια την εβδομάδα από τις 8-10 μ.μ., Δευτέρα, Τρίτη, Πέμπτη.
25. Όλη η αλληλογραφία ν' απευθύνεται προς:
«Τον Πρόεδρο της Ν.Κ.Α.Λ., Pulteney Institute, Peter Street, W.1.»

Στις 9 Νοεμβρίου 1930, ο Flinn γράφει στον Αποικιακό Γραμματέα και τον πληροφορεί ότι παραιτήθηκε ως Επίτιμος Ταμίας της Ν.Κ.Α.Λ., και δικαιολογεί την απόφασή του ως εξής: «Εχω προσπαθήσει να επηρεάσω το Συμβούλιο να εγκρίνει κανονικό Καταστατικό για τη λειτουργία της Αδελφότητας, αλλά χωρίς επιτυχία, και υπ' αυτές τις συνθήκες δεν είμαι διατεθειμένος να συνδεθώ απ' ευθείας μ' αυτή, παρόλο που εξέφρασα την προθυμία μου να βοηθήσω όσο μπορώ υπό μία ανεπίσημη ιδιότητα αν ζητηθεί η συμβουλή μου». Και επιλέγει: «Τα κεφάλαια της Αδελφότητας είναι τώρα λιγότερο από δέκα σελίνια ώστε η παραίτησή μου δεν προκάλεσε καμιά ενόχληση».

Στις 17 Μαρτίου 1931, ο Walter Lenegre, Διευθυντής τότε του Pulteney Institute, ο οποίος διαδραμάτισε ένα σημαντικότατο ρόλο όχι μόνο στη λειτουργία της «Κυπριακής Σχολής» και κατ' επέκταση και της «Κυπριακής Αδελφότητας» του Ζεμενίδη, αλλά και στην εν γένει οργάνωση των Κυπρίων στις δεκαετίες του 1930 και 1940, γράφει στον λοχαγό Rupert Gunnis, ο οποίος υπηρετούσε στο Βρετανικό Κυβερνείο της Κύπρου στη Λευκωσία, την ακόλουθη λίαν ενδιαφέρουσα επιστολή:

«Αγαπητέ Λοχαγέ Gunnis,

Υποσχέθηκα να σου γράψω και να σε ενημερώσω πάνω σε όλα τα νέα για οποιεσδήποτε εξελίξεις που πιθανόν να σημειώνονταν σχετικά με τους Κυπρίους. Γύρω στα Χριστούγεννα, ο Ζεμενίδης βρήκε ότι δεν μπορούσε να εκτελέσει τη δουλειά του τα βράδυα μετά από ιατρική εντολή. Έχω κανονίσει ώστε κάποιος κ. Σ. Τερεζόπουλος, πιστεύω πως τον γνωρίζεις, θα έπρεπε να εκτελέσει αυτή τη δουλειά σ' αντικατάστασή του. Είναι δικηγόρος και φαίνεται σ' εμένα να είναι ένας από τους σοβαρότερους Κυπρίους που έχω συναντήσει. Θα καλούπωνε καλά και θα ωφελούσε μερικούς από τους πιο αδύνατους συμπατριώτες του. Η κατάσταση της Κυπριακής Παροικίας στο Λονδίνο είναι επί του παρόντος κάπως αβέβαιη. Είναι εξαιρετικά δύσκολο για τον αυτόχθονα Άγγλο να βρει δουλειά και κατ' ακολουθία ο Κύπριος είναι σε ακόμη πιο άσχημη θέση. Δυστυχώς, Κύπριοι έχουν μπλέξει πρόσφατα σε μερικές δικαστικές υποθέσεις και τούτο βάζει την Κυπριακή Παροικία σε δυσφήμιση. Οι τάξεις εξακολουθούν ακόμα να υπάρχουν, αλλά πρόσφατα είχα ν' αντιμετωπίσω κάποια αντιπολίτευση. Όπως γνωρίζεις, η νομική μου κυριότητα του κτιρίου αρχίζει μετά που τελειώνει το πρωινό σχολείο, και η απογευματινή τάξη των Κυπρίων μας λειτουργεί κατά τη διάρκεια του πρωινού ωραρίου. Η διευθύντρια του ημερήσιου σχολείου ξαφνικά ανακάλυψε ότι η παρουσία των φτωχών μας Κυπρίων έχει καταστεί ένας σοβαρός ηθικός κίνδυνος για τα κορίτσια της. Έχει χρησιμοποιήσει μερικά πολύ ισχυρά όπλα εναντίον μας, συμπεριλαμβανομένων μερικών σπουδαίων κοινωνικών λειτουργών. Μετά από μια παρατραβηγμένη περίοδο κατόρθωσα να κερδίσω, υπό την προϋπόθεση να τοποθετηθεί περίπολος για να επιβλέπει τις εισόδους. Στην πραγματικότητα, η γενική οικονομική κατάσταση των Κυπρίων στο Λονδίνο είναι πολύ άσχημη και πολλή ζημιά έχει γίνει από τα λιγότερο επιθυμητά μέλη της Κοινότητας. Όμως έχουμε υπομονή και κάνουμε ό,τι μπορούμε για το ιδεώδες προς το οποίο αποβλέπουμε».

Φαίνεται, επίσης, από επιστολή του Flinn προς τον Αποικιακό Γραμματέα στη Λευκωσία, ημερομηνίας 12 Δεκεμβρίου 1932, ότι ο Ζεμενίδης απευθύνθηκε στην Κύπρο για δωρεάν προμήθεια διαφόρων βιβλίων για τη «Βιβλιοθήκη για Κυπρίους», όπως την κατονομάζει. Ζητά τότε πληροφορίες ο Αποικιακός Γραμματέας από τον Flinn, ο οποίος και τις παρέχει μ' ένα τρόπο καθόλου κολακευτικό για τους Κυπρίους της εποχής εκείνης και την Αδελφότητά τους. Γράφει, λοιπόν, μεταξύ άλλων, ο Flinn: «Ο τίτλος του “Προέδρου της Κυπριακής Κοινότητας Λονδίνου” (αυτά σε εισαγωγικά) είναι αυτοαπονεμόμενος και δεν αναγνωρίζεται από μερικούς της καλύτερης τάξης Κυπρίων που είναι κάτοικοι στο Λονδίνο, με τους οποίους ο Δρ Ζεμενίδης δεν είναι δημοφιλής».

Γράφει, επίσης, «η “Βιβλιοθήκη για Κυπρίους” συνίσταται επί του παρόντος από ένα πολύ μικρό αριθμό βιβλίων στα Αγγλικά και τα Νέα Ελληνικά, τα οποία διατηρούνται σε αταξία σ' ένα ντουλάπι σε μια αίθουσα διδασκαλίας στο Pulteney Institute, Peter Street, που είναι ένας από τους πιο μικρούς δρόμους στο Σόχο. Σχετίζεται μ' ένα σχολείο για Κυπρίους που διευθύνεται από τον Δρα Ζεμενίδη σ' εκείνο το οίκημα και πληροφορούμαι ότι είναι προς χρήση σπουδαστών και επισκεπτών. Οι σπουδαστές είναι ως επί το πλείστον σερβιτόροι και εστιατορες και βοηθοί. Οι σπουδές τους, απ' ό,τι μπορώ να μάθω, περιορίζονται κατ' ουσίαν στ' Αγγλικά, και για τους σκοπούς της εργασίας, με την οποία ασχολούνται, δεν βλέπω ότι θα είχαν καμιά ωφέλεια από Κυβερνητικά έντυπα. Επιπλέον, δεν νομίζω ότι τέτοια έντυπα θα τα χρησιμοποιούσαν με προσοχή».

Προσθέτει δε και τις εξής πληροφορίες για την “Κυπριακή Σχολή” του Ζεμενίδη:

«Η εν λόγω Σχολή πιστεύω πως είναι αναγνωρισμένη και μέχρι ενός βαθμού επιχορηγείται από το Δημοτικό Συμβούλιο του Λονδίνου. Ποια η ακριβής σχέση με το Δημαρχείο και τι οικονομική ενίσχυση παίρνει από αυτό, ουδέποτε μπόρεσα να έχω ικανοποιητικές πληροφορίες. Γνωρίζω πως ο Δρ Ζεμενίδης προσπορίζεται μέρος του εισοδήματός του από αυτό, και μια από τις επικρίσεις που γίνονται εις βάρος του είναι ότι δίνει την εντύπωση πως οι υπηρεσίες του είναι καθαρά εθελοντικές».

Και επιλέγει ο Flinn: «Θα πρόσθετα ότι η Σχολή φαίνεται σ' εμένα να διευθύνεται καλά και με τάξη. Η αστυνομία με πληροφορεί ότι τα μέλη της (Σχολής) δεν προκαλούν καμιά φασαρία και έχω την εντύπωση ότι εν γένει αποτελεί μια επήρεια προς το καλό μέσα στην Κυπριακή Κοινότητα που ζει ή εργάζεται στην περιοχή. Ο Δρ Ζεμενίδης είναι εξαιρετικά δραστήριος και όσο μπορώ να κρίνω ένας ικανός δάσκαλος».

Εκτός από τις διάφορες πληροφορίες και τα στοιχεία που μπορεί κανείς να βρει αναδιφώντας τους πολυπληθείς και λεπτομερέστατους Φακέλους των Γενικών Αρχείων του Κράτους (Public Record Offices) στο Λονδίνο, στην Αρχιεπισκοπή Θυατείρων διασώθηκαν, ως εκ θαύματος θα λέγαμε, τρεις χειρόγραφες σελίδες γραμμένες από τον ίδιο τον Άγγελο Ζεμενίδη. Η μία από αυτές αποτελεί επιστολή του προς τον τότε Μητροπολίτη Θυατείρων Γερμανό Στρηνόπουλο, οι δε άλλες δύο το επιγραφόμενο ως “Καταστατικό” της Αδελφότητας, το οποίο του απέστειλε ο Ζεμενίδης μαζί με την εν λόγω επιστολή. Η υγρασία, βέβαια, και η προφανής έλλειψη φροντίδας κατά τη διάρκεια του πολέμου σχεδόν κατέστρεψαν το έγγραφο αυτό, του οποίου η μεγάλη σπουδαιότητα είναι αυταπόδεικτη. Τα παρουσιάζουμε, λοιπόν, εδώ σαν έναν ελάχιστο φόρο τιμής προς το συγγραφέα τους, τον 35χρονο τότε Ιδρυτή της Κυπριακής Αδελφότητας και της Κυπριακής Σχολής του Λονδίνου, τον οποίο, όπως είπαμε, οι σφαίρες άγνωστου, επίσημα μέχρι σήμερα, δολοφόνου άφηναν νεκρό στις 11 περίπου το βράδυ της 2ας Ιανουαρίου 1933, στερώντας έτσι την Κυπριακή Παροικία της Αγγλίας από ένα όντως ικανό και δραστήριο, και για την εποχή εκείνη, σπάνια μορφωμένο Κύπριο. Ο οποίος, όμως, όπως συμβαίνει συνήθως και με όσους επιλέγουν το ιεραποστολικό έργο του δασκάλου, αντί την επιδίωξη οικονομικής άνεσης, προσπαθούσε απεγνωσμένα να επιβιώσει με ψίχουλα.

Η επιστολή του Ζεμενίδη προς τον Μητροπολίτη Γερμανό έχει ως εξής:

«King's College, Strand W.C.2, December 2nd, 1929

Μακαριώτατε,

Η Επιτροπεία της εν Λονδίνω Κυπριακής Αδελφότητας, απεφάσισεν εις την Συνεδρίαν της 28^{ης} Νοεμβρίου να ανακηρύξη την Υμετέραν Μακαριότητα, ως ένα των επιτίμων αυτής Προέδρων, λόγω των λαμπρών υπηρεσιών τας οποίας προσφέρετε εις την Ορθόδοξον Χριστιανικήν Εκκλησίαν της Ευρώπης.

Η Επιτροπεία της Κυπριακής Αδελφότητος θεωρεί καλόν, επί τη ευκαιρία τούτη, να καταστήση Υμίν γνωστούς τους σκοπούς της Κ.Α., τους οποίους παραθέτομεν εις άλλην σελίδα, ως και την ύπαρξιν και λειτουργίαν Κυπριακής Σχολής εις το Pulteney Institute, Peter Street, W.1., όπου πλην της Ελληνικής, διδάσκεται εντελώς δωρεάν και η Γαλλική.

Διατελώ της Υμ.(ετέρας) Μακαριότητος

πειθήνιον τέκνον

Δρ Άγγελος Ζεμενίδης

Διευθυντής Κυπρ.(ιακής) Σχολής και Πρόεδρος Κ.Α.Λ.»

Ακολουθούν δε οι “Σκοποί της Κυπριακής Αδελφότητος Λονδίνου” σε δύο σελίδες (γραμμένες σε διαφορετικά φύλλα χαρτιού), αλλά μόνο σε 9 άρθρα, τα οποία είναι πανομοιότυπα με τα 9 πρώτα άρθρα του «Καταστατικού» που προαναφέραμε, παραλείπονται, δηλαδή, τα άρθρα 10-25. Η δε παράλειψη αυτή δεν οφείλεται ασφαλώς σε έλλειψη χώρου, αφού η δεύτερη σελίδα προς τον Μητροπολίτη Γερμανό καλύπτεται μόνο μέχρι τα ¾. Πρέπει, πάντως, να τονισθεί εδώ (αλλά χωρίς λεπτομέρειες) ότι τα σημεία που έθιξε ο Ζεμενίδης θα εξακολουθούσαν να ισχύουν και ν' απασχολούν τόσο τους τότε Κυπρίους ηγέτες της Ποροικίας όσο και τις Αγγλικές Αρχές για είκοσι και περισσότερα χρόνια, όπως άλλωστε καταφαίνεται και από τις κατά καιρούς επίσημες κυβερνητικές εκθέσεις, αλλά και τις πολύ ενδιαφέρουσες εντυπώσεις περαστικών από το Λονδίνο Κυπρίων δημοσιογράφων στις ανταποκρίσεις και τα άρθρα τους σε Κυπριακές εφημερίδες της εποχής.

Walter Lenegre, ο πραγματικός στυλοβάτης της «Βρετανικής Κυπριακής Αδελφότητας του Αποστόλου Βαρνάβα» όπως είχε στη συνέχεια αποκληθεί επισήμως.

Μετά τον τόσο τραγικό θάνατο του Άγγελου Ζεμενίδη και λόγω ακριβώς των πολλαπλών προβλημάτων που αντιμετώπιζε τότε ο Κυπριακός Ελληνισμός του Λονδίνου τόσο από τη μαστίζουσα την Ευρώπη και όλο τον κόσμο οικονομική κρίση, όσο και από το αποτυχημένο επαναστατικό κίνημα του 1931 στην Κύπρο, ο Μιχαήλ Κωνσταντινίδης, προέβη, όπως είδαμε, στην ίδρυση, το 1934, της «Χριστιανικής Κυπριακής Αδελφότητας του Αποστόλου Βαρνάβα», όπως ήταν το επίσημο όνομά της. Όμως, την ουσιαστική επιβίωσή της η Αδελφότητα εκείνη την οφείλει, χωρίς αμφιβολία, σ' ένα Αγγλογάλλο, ο οποίος, ως Διευθυντής του Pulteney Institute, στο οποίο φοίτησαν πλείστοι όσοι νεαροί Κύπριοι για την εκμάθηση της Αγγλικής γλώσσας και όχι μόνο, επέδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον όχι μόνο για την εκπαιδευτική πρόοδο των μαθητών του, αλλά και για την εν γένει οργάνωσή τους σε μια κοινωνικοπολιτιστική ομάδα που θα τους επέτρεπε να προσαρμοστούν ευκολότερα στη χώρα αυτή της υποδοχής τους και πιθανόν νέας τους πατρίδας. Πρόκειται για τον Αγγλογάλλο Walter (Louis Lambert) Lenegre, ο οποίος, όταν τον συνάντησα, στα 93 του χρόνια και σε αναπηρική καρέκλα, στο σπίτι του σ' ένα μικρό χωριό, το Seaford, δέκα περίπου χιλιόμετρα έξω από το Brighton, θυμόταν με συγκίνηση τους αγώνες που κατέβαλε τότε και τις αντιδράσεις που συνάντησε στις προσπάθειές του για παροχή βοήθειας προς τους πρώτους Κυπρίους αποδήμους που είχαν έρθει στην Αγγλία προς ανεύρεση καλύτερης τύχης.

Ο Walter Lenegre γεννήθηκε στο Λονδίνο στις 3 Μαρτίου 1895 από πατέρα Γάλλο, τον Louis Lambert Lenegre, και μητέρα την Αγγλίδα Annie, πέρασε, όμως, τα περισσότερά του χρόνια στη Γαλλία και τη Γερμανία, ήρθε δε στο Λονδίνο σε ηλικία 21 ετών για να σπουδάσει νομικά. Επειδή, τότε, στην Αγγλία επικρατούσε ένα μεγάλο μίσος εναντίον των Γάλλων, χρησιμοποίησε ως επίθετό του το Lambert, που ήταν και Αγγλικό και Γαλλικό ανάλογα με το πως το πρόφερες. Γι' αυτό και στη διασωζόμενη (μου την δώρισε μαζί με πολύ άλλο αρχαιακό υλικό) οικογενειακή τους Αγία Γραφή, στην οποία αναγράφονται τα ονόματα τόσο των γονέων όσο και των επτά αδελφάδων του (αυτός ήταν το όγδοο και τελευταίο παιδί της οικογένειάς του), χρησιμοποιείται ως επώνυμο το Lambert, το δε επώνυμο Lenegre προστέθηκε αργότερα (είναι γραμμένο με διαφορετικό μελάνι και από άλλο χέρι). Γι' αυτό, άλλωστε, αλλά κι επειδή δίδαξε για αρκετό καιρό στις κοινωνικά και οικονομικά υποβαθμισμένες περιοχές του Ανατολικού Λονδίνου, είχε επιδείξει τόσο ενδιαφέρον για τους Κυπρίους μαθητές του και την Κυπριακή παροικία του Λονδίνου γενικότερα, η οποία βρισκόταν στο εχθρικό στόχαστρο των επισήμων, αν μη τι άλλο, γηγενών Άγγλων. Στο Pulteney Institute ο Lenegre διορίστηκε ως Διευθυντής το 1925 και παρέμεινε στην ίδια θέση μέχρι ότου αφυπηρέτησε, σε ηλικία 77 ετών, το 1972, δηλαδή για 52 ολόκληρα χρόνια. Αναφέρω δε παρεμπιπτόντως ότι στο ίδιο αυτό κτίριο όπου στεγαζόταν το εν λόγω Ινστιτούτο λειτουργούσε, στη δεκαετία του 1960, ένα παράρτημα του Ελληνικού Σχολείου των Αγίων Πάντων Λονδίνου, όπου και δίδαξα ο ίδιος, αλλά τώρα την Ελληνική Γλώσσα, στα νεοαφιχθέντα από την Κύπρο παιδιά της Ομογένειας Ηνωμένου Βασιλείου.

Για τις ανεκτίμητες υπηρεσίες του προς την Κυπριακή Κοινότητα της Μ. Βρετανίας, ο Lenegre δεν μπορούσε δυστυχώς να μου πει πολλά πράγματα όταν τον συνάντησα το 1987, στο σπίτι του στο μικρό χωριό Seaford, δέκα περίπου χιλιόμετρα μακριά από το Brighton, γιατί είχε χάσει σχεδόν τη φωνή του (απεβίωσε δυο μήνες αργότερα, την 1η Δεκεμβρίου 1987). Όμως μου εξέφρασε μ' ένα πολύ ωραίο χαμόγελο την ευχαρίστησή του γιατί είδε τους ενδεείς και ταλαίπωρους εκείνους Κυπρίους των πρώτων χρόνων του ερχομού τους στο Λονδίνο να επιτυγχάνουν αργότερα στη ζωή και να διακρίνονται όχι μόνο με τα πλούτη τους αλλά και με τη συμπεριφορά τους. «Είχαν πολύ κακό όνομα τότε», μου ψιθύρισε, και πρόσθεσε αμέσως «πολύ άδικο!». Ύστερα θυμάται δύο ονόματα και με ρωτά τι κάνουν: «Κωνσταντινίδης; Τερεζόπουλος; Το παιδί του Τερεζόπουλου;».

Δεν γνώριζε ότι είχαν πεθάνει και οι δύο τους. «Πολύ καλοί άνθρωποι. Φρόντισαν πολύ για τους Κυπρίους. Δούλεψαν πολύ σκληρά. Ήμουν φίλος τους. Συνεργαστήκαμε», πρόσθεσε με έμφαση.

Ο Lenegre ήταν, βέβαια, δημόσιος υπάλληλος και συνεπώς σε θέματα ασφάλειας της χώρας ήταν υποχρεωμένος και θα παρείχε (όπως πράγματι και έδινε) τις πληροφορίες που του ζητούσαν από τα Υπουργεία Αποικιών και Εσωτερικών. Όμως, όπως μου δήλωσαν όλοι, όσοι τον είχαν γνωρίσει από κοντά, βασική του επιδίωξη υπήρξε η επιτυχία των φοιτητών του όχι μόνο στην εκμάθηση της Αγγλικής γλώσσας, αλλά και στην ομαλή προσαρμογή τους στους νόμους και τα συστήματα της θετής τους πατρίδας. Τόσο πολύ, μάλιστα, ενδιαφερόταν για τους φοιτητές του, ώστε στην περίπτωση των Κυπρίων (αλλά, υποθέτω, και των άλλων εθνοτήτων) πήγαινε ο ίδιος και ζητούσε δουλειά για λογαριασμό τους. Αργότερα, μάλιστα, όταν διορίστηκε υπεύθυνος για τη χορήγηση “αδειών ποτού”, έδειχνε πάντοτε μια ιδιαίτερη ευμένεια προς τους Κυπρίους, όπως επίσης με πληροφόρησαν Κύπριοι της εποχής εκείνης που είχαν προσωπική εμπειρία πάνω στο θέμα αυτό. Να σημειώσουμε δε εδώ παρεμπιπτόντως ότι στη Βρετανία πολύ δύσκολα χορηγείται, ακόμη και σήμερα, άδεια πώλησης οινοπνευματωδών ποτών.

Για το Δρα Άγγελο Ζεμενίδη, που είχε εισαγάγει, όπως είπαμε, τη διδασκαλία των Αγγλικών για Κυπρίους στο Pulteney Institute (τό 1927), ο Lenegre μου δήλωσε με έμφαση ότι «η δολοφονία του δεν οφειλόταν σε πολιτικούς λόγους, αλλά στις δύσκολες συνθήκες που περνούσαν οι Κύπριοι τότε στο Λονδίνο. Ήταν πολύ εργατικός και δραστήριος, όμως πολύ φτωχός. Κρίμα που δολοφονήθηκε. Ήταν ένας καλός άνθρωπος. Αυτός που τον δολοφόνησε...(αποσιωπητικά) Όλοι γνώριζαν τον δολοφόνο, αλλά δεν ωφελούσε σε τίποτα να τον προδώσουν...». Όσο δε κι αν επέμεινα να μου πει ποιος ήταν ο δολοφόνος, ο Lenegre τήρησε σιγήν ιχθύος.

Για τους φοιτητές του και συγκεκριμένα για τους Κυπρίους, ο Lenegre μας άφησε, εκτός από τις διάφορες επίσημες επιστολές του προς την Αγγλική Κυβέρνηση, και ένα πολύ ενδιαφέρον άρθρο που δημοσιεύτηκε, στις 2 Φεβρουαρίου 1939, στο περιοδικό “The Schoolmaster and Woman Teacher’s Chronicle” με τον τίτλο: “Η Εκπαίδευση στο Σόχο. Η Ιστορία ενός Απογευματινού Ινστιτούτου για Αλλοδαπούς”. Αντίτυπο του εν λόγω περιοδικού, μου δόθηκε επίσης από τον Lenegre. Εκτός δε από τις εξαιρετικά ενδιαφέρουσες πληροφορίες που μας παρέχει το άρθρο για τους Κυπρίους της Αγγλίας στις παραμονές του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, η περιγραφή που μας δίνει για την Κυπριακή Σχολή αποτελεί και την πρώτη έγγραφη παρουσίαση του χώρου όπου στεγαζόταν στα πρώτα της βήματα η Κυπριακή Αδελφότητα Λονδίνου, δηλαδή το Pulteney Institute, Peter Street, Soho.

Να σημειώσουμε, όμως, εδώ, ότι για τους Κυπρίους εκείνους σπουδαστές του Ινστιτούτου ιδρύθηκαν οι λεγόμενες «ειδικές τάξεις για Κυπρίους» και μάλιστα πολύ γρήγορα με ξεχωριστή είσοδο στο οίκημα του Ινστιτούτου για να προστατευθούν, όπως ισχυρίστηκε η διευθύντρια των πρωινών τάξεων του σχολείου, οι μαθήτριάς της. Και τούτο επειδή, όπως μου είπε ο ίδιος ο Lenegre, «οι Κύπριοι είχαν αποκτήσει ένα πολύ κακό όνομα και όλοι, καθηγητές και λοιποί σπουδαστές, αρνούνταν να έχουν οποιαδήποτε σχέση μ’ αυτούς». Από επίσημα έγγραφα, επίσης, της εποχής πληροφορούμαστε ότι είχε καταβληθεί προσπάθεια από τους δασκάλους και το υπόλοιπο προσωπικό του Ινστιτούτου να καταργηθούν οι τάξεις εκείνες για Κυπρίους, αλλά τούτο είχε αποτραπεί χάρη στον Lenegre και τον Τερεζόπουλο.

Ούτε, βέβαια, και τους δίδασκε ο Lenegre, αλλά στην αρχή ο Δρ Άγγελος Ζεμενίδης και αργότερα ο Σωτήρης Τερεζόπουλος, όπως φαίνεται από διασωζόμενα Prospectus (Προγράμματα Σπουδών) του Ινστιτούτου. Οι οποίοι, εκτός από το μάθημα των Αγγλικών, ήταν υποχρεωμένοι να διδάξουν στους Κυπρίους σπουδαστές τους και Ιστορία και Γεωγραφία της Βρετανίας, όπως και Αριθμητική, προκειμένου να τους ενσωματώσουν στον Βρετανικό τρόπο ζωής και σκέψης. Να σημειώσουμε,

όμως, εδώ ότι λόγω της υπόκωφης αντίδρασης του Τερεζόπουλου στη νέα κατάσταση που επικρατούσε στην Αδελφότητα του Κωνσταντινίδη, το μάθημα των Αγγλικών διδασκόταν επίσης σε αίθουσα της Χριστιανικής Κυπριακής Αδελφότητας, στο 98 Great Russel Street, από τον Αγγλο T.M. Fraser και αργότερα από άλλους.

Όπως, όμως, και να έχουν τα πράγματα, η Κυπριακή Παροικία του Λονδίνου (και ιδιαίτερα η τότε Κυπριακή Αδελφότητα) οφείλει χάριτας στον Αγγλογάλλο εκείνο εκπαιδευτικό, ο οποίος, σε στιγμές που η Αγγλική Κυβέρνηση και οι συνάδελφοί του στο Ινστιτούτο έβλεπαν, δίκαια ή άδικα, με μισό μάτι τους Κυπρίους, εκείνος στάθηκε δίπλα και στο Ζεμενίδη και στον Τερεζόπουλο, όπως επίσης και στον Μιχαήλ Κωνσταντινίδη, τον Ιάκωβο Βίρβο και τον Ιάσονα Λουκιανό, και κράτησε τις τάξεις για Κυπρίους μετανάστες ανοιχτές, ενώ ταυτόχρονα συνέβαλε αποφασιστικά, με τον τρόπο του, στην επιβίωση της Κυπριακής Αδελφότητας. Όπως πληροφορήθηκα, μάλιστα, από παλαιά Μέλη της Αδελφότητας, ο Lenegre επισκεπτόταν τακτικά τις τάξεις που λειτουργούσαν στην Αδελφότητα, έστω κι αν τώρα διδάσκονταν οι σπουδαστές και τα Ελληνικά και τη Μουσική. Ο ίδιος, μάλιστα, είχε πραγματικό πάθος για την οργάνωση χορωδίας κι ενθάρρυνε πολύ τον Αλμπάνη όταν δημιούργησε τάξεις μουσικής, όπως επίσης και άλλους που είχαν δημιουργήσει ομάδες για θεατρικές παραστάσεις.

Για τους Κυπρίους, πάντως, ο Lenegre φαίνεται να ένοιωθε κάποια βαθύτατη συμπάθεια για τον απλούστατο λόγο ότι έβλεπε καθαρά την κατάφορη εκμετάλλευση που γινόταν σε βάρος τους από τα όργανα της Αποικιοκρατίας τόσο στην Κύπρο όσο και στο Λονδίνο, αλλά και από τους κάθε λογής εργοδότες τους. Γι' αυτό, λοιπόν, και τους συμπαραστάθηκε όσο περνούσε από το χέρι του και όσο, βέβαια, του επέτρεπε η επίσημη θέση του και, ασφαλώς, η συνειδησή του, χωρίς όμως ταυτόχρονα και να μπορεί ή να δικαιούται κανείς να του προσάψει κατηγορία ή μομφή ότι πρόδωσε τη δικιά του πατρίδα, δηλαδή την Αγγλία, με όλα τα πλεονεκτήματα, αλλά και τα μειονεκτήματα της πανίσχυρης τότε αποικιακής δύναμης.

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΜΙΧΑΗΛ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Η δημιουργία της Κυπριακής Αδελφότητας, αρχικά και μάλλον ερασιτεχνικά από τον καθηγητή Άγγελο Ζεμενίδη το 1927 και το 1929 και, στη συνέχεια, το 1934, αλλά τώρα και πιο μελετημένα και πιο μακροπρόθεσμα, από τον τότε Μέγα Αρχιμανδρίτη της Αγίας Σοφίας και μετέπειτα Μητροπολίτη Κορινθίας και στη συνέχεια Αρχιεπίσκοπο Αμερικής Μιχαήλ Κωνσταντινίδη, επεβλήθη λόγω του τρομακτικού πράγματι ρεύματος Ελληνοκυπρίων που εκπατρίζονταν από το νησί τους σε αναζήτηση καλύτερων συνθηκών εργασίας και ζωής. Αρκεί να υπενθυμίσουμε ότι οι πρώτοι εκείνοι Ελληνοκύπριοι Απόδημοι αντιμετώπισαν τέτοιες και τόσες δυσκολίες στα πρώτα τους βήματα στο αχανές και αφιλόξενο τότε Λονδίνο, ώστε οι εφημερίδες τόσο της Αγγλίας όσο και της Κύπρου ζητούσαν επίμονα τον επαναπατρισμό τους, οι μεν Αγγλικές γιατί τους κατηγορούσαν για όλα τα αμαρτήματα υπό τον ήλιο, οι δε Κυπριακές γιατί ένοιωθαν πραγματικό οίκτο και αγωνία για την τύχη των ξενιτεμένων συμπατριωτών τους. Επίσης τα Αγγλικά δικαστήρια απασχολούνταν σχεδόν καθημερινά με νεαρούς Κυπρίους, οι περισσότεροι από τους οποίους συλλαμβάνονταν με το παραμικρό και καταδικάζονταν σε υπερβολικά για την εποχή εκείνη πρόστιμα ή και ποινές φυλάκισης έστω και για μικροϋποθέσεις που προκαλούν σήμερα την αηδία μας για τα αντικυπριακά αισθήματα από τα οποία εμφορούνταν τόσο η αστυνομία και ο απλός κόσμος, όσο δυστυχώς και τα δικαστήρια.

Το αντικυπριακό εκείνο μένος των Άγγλων οφειλόταν βέβαια σε μεγάλο βαθμό στα πρόσφατα αντιβρετανικά γεγονότα του Οκτωβρίου 1931 στη Λευκωσία και τις άλλες πόλεις της Μεγαλονήσου, σαν αποτέλεσμα των οποίων υπήρξε, εκτός των άλλων αφόρητων μέτρων που είχαν επιβληθεί σε βάρος του Κυπριακού λαού από τη Βρετανική Αποικιοκρατία, η εξορία στο Λονδίνο δέκα

Ελληνοκυπρίων, μεταξύ των οποίων και δυο Μητροπολιτών, αλλά και δυο μελών του Κυπριακού Κομμουνιστικού Κόμματος. Από τους εξόριστους εκείνους τελικά έμειναν στο Λονδίνο δυο, ενώ οι Μητροπολίτες και οι υπόλοιποι είτε έφυγαν κρυφά από την Αγγλία (αυτό έγινε με τους δυο κομμουνιστές που τελικά πήγαν στη Σοβιετική Ένωση), είτε τους επετράπη μετά από πολλά βάσανα να εγκατασταθούν στην Ελλάδα ή αλλού πλην της Κύπρου. Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι και η υπό τον Ελευθέριο Βενιζέλο Ελληνική Κυβέρνηση, στην επιθυμία της να διατηρήσει, όπως πίστευε, την εύνοια των Αγγλων, κράτησε μια πολύ αρνητική στάση στο ζήτημα των Κυπρίων εξορίστων και γενικά των αντιαγγλικών αισθημάτων του Κυπριακού λαού, ώστε να αρνείται για πολύ καιρό να δεχθεί, στα ελεύθερα Ελληνικά εδάφη, τους εξόριστους, ενώ ταυτόχρονα είχε κατηγορηματικά και ανενδοίαστα καταδικάσει το καθ' όλα δικαιολογημένο εκείνο απελευθερωτικό κίνημα των Κυπρίων.

Η παρουσία, όμως, στο Λονδίνο των εξορίστων εκείνων έδωσε αφορμή στον Αγγλικό Τύπο να χύσει όλο του το γνωστό δηλητήριο εναντίον του Ελληνοκυπριακού στοιχείου που ζούσε τότε στην Αγγλία, πράγμα μάλιστα που οδήγησε τον Έλληνα Πρέσβη στο Λονδίνο Δημήτριο Κακλαμάνο (1924-1934), προφανώς στην επιθυμία του να εξευμενίσει τους Άγγλους, να προβεί στην πολύ άστοχη, αλλά και πικρότατη για τους Ελληνοκυπρίους, δήλωση ότι δεν πρέπει να συγχέονται οι Έλληνες με τους Κυπρίους(!), τους οποίους άλλωστε έβλεπαν με πραγματική απέχθεια στην πλειονότητά τους οι αγγλοαναθρεμμένοι και σχεδόν πλήρως εξαγγλισμένοι ανώτεροι κύκλοι της Ελλαδικής παροικίας και οι ιθύνοντες άρχοντες της Αγίας Σοφίας, αν κρίνει κανείς από δηλώσεις Ελληνοκυπρίων της εποχής, τους οποίους συνεχώς ειρωνεύονταν ως αγροίκους και συνεπώς ουσιαστικά τους αποθάρρυναν από του να εκκλησιάζονται στον μοναδικό (μέχρι το 1948) Ελληνορθόδοξο Ναό στο Λονδίνο.

Υπήρξαν, όμως, τότε, λίγο πριν από την ίδρυση της Αδελφότητας από τον Μιχαήλ Κωνσταντινίδη, και τρεις σοβαρότατες περιπτώσεις φόνου εκ προμελέτης, από τις οποίες οι δυο πρώτες οδήγησαν στον απαγχονισμό των δυο νεαρών Κυπρίων δολοφόνων στη φυλακή Pentonville του Λονδίνου (έτσι τουλάχιστον αποδείχθηκε στα δικαστήρια), στη δε τρίτη περίπτωση, με θύμα, τη φορά αυτή, τον Κύπριο καθηγητή Δρα Άγγελο Ζεμενίδη, που υπήρξε και ο πρώτος ιδρυτής της Κυπριακής Αδελφότητος Λονδίνου, και υποτιθέμενο δράστη τον επίσης Κύπριο Θεοδόση Πέτρου, ο οποίος τελικά και αθώωθηκε στη δίκη στο Κακουργοδικείο Old Bailey του Λονδίνου που κράτησε δέκα μέρες (8-18 Μαρτίου 1933). Ο πρώτος, ονόματι Αλέξανδρος Αναστασίου, ηλικίας 23 χρονών, είχε σκοτώσει το 1931 την Αγγλίδα φιλενάδα του όταν ανακάλυψε πως τον απατούσε με κάποιον άλλο. Ο δεύτερος, ονόματι Αντώνης Αντόρκας, ηλικίας 31 χρονών, σκότωσε, πέντε μήνες μετά τη δολοφονία του Ζεμενίδη, κάποιον συνάδελφό του Πολωνό στο εστιατόριο που εργαζόταν, επειδή το θύμα, που κατείχε πιο υπεύθυνη θέση, είχε "αδικαιολόγητα" απολύσει το δράστη και μάλιστα σε μια περίοδο οξύτατης ανεργίας για τους Κυπρίους. Η τρίτη περίπτωση, της δολοφονίας του Ζεμενίδη, είναι κάπως ιλαροτραγική, ο δε Άγγλος δικαστής είχε χαρακτηρίσει, στη διάρκεια της δίκης, τους Κυπρίους ως πρωτόγονους (aboriginal) που δεν θύμιζαν καθόλου την πολιτισμένη Αγγλία! Ένας δε άλλος δικαστής, ο οποίος εκδίκασε την υπόθεση Ελληνοκυπρίου που είχε συλληφθεί με όπλο, εξεμάνη τόσο πολύ ώστε αναφώνησε στη διάρκεια της δίκης «δεν υπάρχει, λοιπόν, τρόπος για μας να διώξουμε όλους τους Κυπρίους να πάνε εκεί από όπου έχουν έρθει;»

Αυτές και άλλες θλιβερές εγκληματικές και όχι μόνο περιπτώσεις οδήγησαν τελικά το Μιχαήλ Κωνσταντινίδη στην απόφαση να επανιδρύσει την Κυπριακή Αδελφότητα, πράγμα που ούτε απλό ήταν αλλά ούτε και εύκολο, αν θυμηθούμε ότι τρία χρόνια πιο πριν, τον Οκτώβριο του 1931, υπήρξε η αποτυχημένη εξέγερση των Κυπρίων εναντίον της Βρετανικής κατοχής της νήσου, ένας δε αριθμός εξορίστων, οι οποίοι αρχικά είχαν μεταφερθεί στο Λονδίνο, βρίσκονταν ακόμη την εποχή αυτή αναγκαστικά εδώ. Ως γνωστόν, από την Κύπρο οι Άγγλοι είχαν εξορίσει δέκα Ελληνοκυπρίους, τους Μητροπολίτες Κιτίου Νικόδημο Μυλωνά και Κυρηναίας Μακάριο Μυριανθέα, τον Αρχιμανδρίτη Διονύσιο Κυκκώτη, και τους Θεοφάνη Θεοδότου, Θεόδωρο

Κολοकाσιδή, Σάββα Λοϊζίδη, Θεοφάνη Τσαγκαρίδη, Γεώργιο Χατζηπαύλου, Κώστα Σκελέα και Χαράλαμπο Δημητρίου Βατυλιώτη. Από αυτούς, όμως, στο Λονδίνο έμειναν τελικά μόνο ο Θεοφάνης Θεοδότου (στον οποίο, μετά από πολλά βάσανα, επετράπη να επιστρέψει στην Κύπρο, λόγω προχωρημένου γήρατος και σοβαράς επιδείνωσης της υγείας του, μόλις το χειμώνα του 1939), και ο Γεώργιος Χατζηπαύλου, που επέστρεψε στην Κύπρο μετά το τέλος του δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Εκτός, όμως, από αυτούς τους δέκα, οι Άγγλοι θεώρησαν και κήρυξαν ως εξόριστους και δυο άλλους Ελληνοκυπρίους που ζούσαν ήδη στην Αγγλία, τα ηγετικά τότε στελέχη του κομμουνιστικού κινήματος μεταξύ των Κυπρίων της Αγγλίας Εύδωρο Ιωαννίδη (πιο γνωστός ως Δώρος Άλαστος) και Ευάνθη Νικολαΐδη, για τους οποίους και υπάρχουν ογκώδεις φάκελοι στα Γενικά Αρχεία του Κράτους στο Λονδίνο.

Από τις μυστικές εκθέσεις που υπάρχουν επίσης κατά εκατοντάδες στα Γενικά Αρχεία του Κράτους στο Λονδίνο μπορούμε να παρακολουθήσουμε με κάθε λεπτομέρεια τις αντιδράσεις των Άγγλων στην ιδέα ίδρυσης της Αδελφότητας, επειδή ακριβώς φοβόντουσαν ότι πιθανόν να μεταβαλλόταν σε κέντρο πολιτικής δραστηριότητας και αντιβρετανικών εκδηλώσεων. Γι' αυτό κι επέμειναν και τελικά πέτυχαν να την στελεχώσουν και με δικά τους πρόσωπα, δύο Άγγλους και ένα Κύπριο, το δικηγόρο Σωτήρη Τερεζόπουλο, ο οποίος είχε διαδεχθεί το Ζεμενίδη στην πρώτη Κυπριακή Αδελφότητα, αλλά και στη θέση του υπευθύνου καθηγητή των Αγγλικών για Κυπρίους στο Pulteney Institute στο Σόχο, επεδίωκε δε τώρα επίσημο διορισμό του από το Υπουργείο Αποικιών στην πολύ υπεύθυνη θέση του Συνδέσμου (Liaison Officer) μεταξύ Κυπρίων Αποδήμων και Αγγλικών Αρχών. Μετείχε, επίσης, στην όλη οργάνωση και λειτουργία της Αδελφότητας και ένας πολύ γνωστός για τα φιλοαγγλικά του αισθήματα Ελλαδίτης και στενός συνεργάτης του Ελευθερίου Βενιζέλου, ο Σερ Τζων Σταυρίδης.

Στις 5 Σεπτεμβρίου 1938, ο Μιχαήλ Κωνσταντινίδης απευθύνει την πιο κάτω ανοικτή επιστολή προς όλους τους Έλληνες της Αγγλίας: Γνωρίζετε, πιστεύομεν, ότι από τετραετίας λειτουργεί εν Λονδίνω Αδελφότης υπό την επωνυμίαν: «ΒΡΕΤΑΝΙΚΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ ΚΥΠΡΙΩΝ ο Απόστολος Βαρνάβας», σκοπός της οποίας είναι η παρακολούθησις των εν Λονδίνω Κυπρίων και η πρόνοια περί της ηθικοκοινωνικής εξυψώσεως και βελτιώσεως της θέσεως αυτών. Αι δυσκολίαι, τας οποίας συνηστήσαμεν εις το έργον ημών ήσαν πολύ μεγάλαι. Ευτυχώς κατόπιν παρελεύσεως τεσσάρων ετών οι εν Λονδίνω Κύπριοι κατενόησαν την ανάγκην της υπάρξεως της Αδελφότητος. Ήδη δε δεικνύουν περισσοτέραν προθυμίαν ως προς την καταβολήν της συνδρομής των, ήτις είναι εν σελλίνιον κατά μήνα. Δυστυχώς όμως αι ανάγκαι της Αδελφότητος είναι πολύ μεγάλαι. Μέχρι τούδε συνετηρείτο εν τη ζωή κυρίως χάρις εις την γενναιοδωρίαν μελών της Ελληνικής Κοινότητος, ουχί Κυπρίων. Τούτου ένεκα απευθυνόμεθα και προς υμάς με την θερμήν παράκλησιν, όπως θελήσητε και διευκολύνητε το μοναδικόν τούτο διά τους εν Λονδίνω και όλην την Αγγλίαν Σωματείον, το προνοούν περί Κυπρίων. Επί τούτοις αναμένοντες την υμετέραν αντίληψιν εν προκειμένω.

Διατελούμεν μετά πάσης τιμής, ο Πρόεδρος Μιχαήλ Κωνσταντινίδης, Μέγας Αρχιμανδρίτης» .

Η επιστολή αυτή παρέχει επίσης και ορισμένες πολύ χρήσιμες πληροφορίες όσο αφορά την ιστορία της Αδελφότητας: Τα γραφεία της βρίσκονταν στη διεύθυνση 18 PERCY STREET, LONDON W.1, έφερε την επωνυμία The British Christian Cypriot Brotherhood APOSTLE BARNABAS, Chairman ήταν ο Μέγας Αρχιμανδρίτης Μιχαήλ Κωνσταντινίδης, Patron ο Μητροπολίτης (Archbishop όπως αναγράφεται στο επιστολόχαρτο) Γερμανός, President ο Σερ Τζων Σταυρίδης, Vice President ο Capt. Rupert Gunnis, Hon. Legal Adviser ο Σ.Χ. Τερεζόπουλος, Γεν. Γραμματέας ο Μιχαήλ Κυριακίδης, διέθετε δε το γραφείο και δυο τηλεφωνικές γραμμές.

ΣΩΤΗΡΗΣ ΤΕΡΕΖΟΠΟΥΛΟΣ

Η ιστορία των Κυπρίων στην περίοδο 1934-1953 θα μας ήταν σχεδόν άγνωστη αν στο Λονδίνο δεν ζούσε τότε ο νεαρός δικηγόρος Σωτήρης Τερεζόπουλος, οι λεπτομερέστατες εκθέσεις του οποίου ως ανεπίσημος στην αρχή και τελικά ως επίσημος Liaison Officer και Διευθυντή του Γραφείου Κυπριακής Κυβέρνησης (Αποικιοκρατικής) στο Λονδίνο προς τους προϊσταμένους του στο Κυβερνείο στη Λευκωσία και προς το Υπουργείο Αποικιών στο Λονδίνο αποτελούν πολυτιμότερη πηγή για τη γνώση των συνθηκών διαβίωσης και γενικά των προβλημάτων που αντιμετώπιζαν τότε οι Κύπριοι απόδημοι.

Ο Τερεζόπουλος, όπως είπαμε, άρχισε τη σταδιοδρομία του αυτή, πρώτα ως συνεργάτης και στη συνέχεια διάδοχος του Άγγελου Ζεμενίδη τόσο στην πρώτη Κυπριακή Αδελφότητα που ιδρύθηκε γύρω στα 1927, όσο και ως δάσκαλος των Αγγλικών σε Κυπρίους στο Ινστιτούτο Pulteney. Επιδίωξή του, όμως, υπήρξε από την πρώτη στιγμή η εξασφάλιση κάποιου σίγουρου διορισμού του από την αποικιοκρατική Κυβέρνηση της Κύπρου στο Γραφείο της στο Λονδίνο, το οποίο ήταν στην αρχή και για ευνόητους λόγους επανδρωμένο από Άγγλους που είχαν προϋπηρετήσει σε ανώτερες κυβερνητικές θέσεις στην Κύπρο. Οι Άγγλοι, βέβαια, ήταν αδύνατο να εμπιστευτούν ένα εν πολλοίς άγνωστό τους Κύπριο για μια τέτοια σοβαρή και υπεύθυνη θέση, ο Τερεζόπουλος, όμως, απέδειξε ότι είχε και την υπομονή και την ικανότητα, αλλά και εργατικότητα και πλήρη αφοσίωση στο καθήκον του, ώστε να μεταπείσει τους Άγγλους, να κερδίσει την εμπιστοσύνη τους και τελικά να τον εγκαθιδρύσουν επίσημα στην πολυπόθητη, γι' αυτόν, θέση του υπεύθυνου Liaison Officer για τους μεταναστεύοντες στην Αγγλία Κυπρίους.

Για να το πετύχει όμως αυτό, ήταν υποχρεωμένος πρώτα απ' όλα να αποδείξει ότι ήταν φιλοβρετανός πέρα για πέρα. Γι' αυτό και αρχικά αντέδρασε στη δημιουργία της Αδελφότητας του Κωνσταντινίδη και προσπάθησε να διατηρήσει τη δική του Αδελφότητα, δηλαδή αυτή που κληρονόμησε από το Ζεμενίδη, εξασφαλίζοντας την οικονομική και ηθική υποστήριξη των Άγγλων. Όταν τούτο απέτυχε, μπήκε και αυτός στη νέα Αδελφότητα, φαίνεται όμως πως δεν έχαιρε και πολύ μεγάλης εμπιστοσύνης, αν κρίνουμε από τα αποτελέσματα των εκλογών για ανάδειξη Διοικητικού Συμβουλίου της Αδελφότητας που έγιναν στις 30 Αυγούστου 1936. Τα πιο κάτω στοιχεία τα παίρνουμε από εμπιστευτική επιστολή, ημερομηνίας 31.8.1936, που έστειλε προς τον Υφυπουργό Αποικιών A.J. Dawe ο Rupert Gunnis (πρώην ανώτερος υπάλληλος της Αποικιοκρατίας στην Κύπρο. Συγκεκριμένα διετέλεσε ιδιαίτερος γραμματεύς, για έξι χρόνια, του Άγγλου Κυβερνήτη της Κύπρου Sir Ronald Storrs, 1926-1932, συνέγραψε δε και μια επίτομη «Ιστορία της Κύπρου»), που ήταν ένας από τους υποψήφιους στις εν λόγω εκλογές και ο οποίος, μάλιστα, πήρε τις περισσότερες ψήφους:

«Αγαπητέ Dawe,

Η Κυπριακή Αδελφότητα είχε τη συνέλευσή της χθες για να εκλέξει συμβούλιο -μετά τη συνέλευση έλαβα επιστολή που με πληροφορούσε ότι περίπου εκατόν εκλογείς ψήφισαν και ότι το αποτέλεσμα έχει ως εξής:

1. R. Gunnis 88
2. W. Lenegre 86
3. X. Ιωαννίδης 77
4. Μ. Κωνσταντινίδης 72
5. Hart Davis 72
6. X. Δημητριάδης 61
7. Δρ. Παπαδόπουλος 59
8. Γεώργιος Δικαίος 59
9. Σ. Τερεζόπουλος 54 κ.λ.π.

Αυτό που θέλω να γνωρίζω είναι κατά πόσο να υπηρετήσω σ' αυτό το Συμβούλιο ή όχι. Δεν γνωρίζω καλά πώς θεωρούν την Αδελφότητα αυτή το Υπουργείο Αποικιών και η Scotland Yard -το μόνο που επιθυμώ να κάνω είναι να βοηθήσω τους Κυπρίους στο Λονδίνο και θα πράξω ό,τι συμβουλευθείς. Όπως θα δεις, ο Θεοδότου πήρε τόσες λίγες Ψήφους ώστε δεν εμφανίζεται στον κατάλογο καθόλου - αφού είναι αντιβρετανός, αυτό είναι ό,τι πρέπει. Λυπάμαι που σ' ενοχλώ, αλλά το θεώρησα καλύτερο να σε ρωτήσω -αφού δεν είμαι κυβερνητικός αξιωματούχος υποθέτω ότι μπορώ να κάνω ό,τι θέλω, αλλά επιθυμώ να γνωρίζω αν η Αδελφότητα αυτή είναι πολιτική ή όχι -και πώς μπορώ να εξυπηρετήσω τα συμφέροντα της Κύπρου.
Πάντα δικός σου Rupert Gunnis».

Σημειώτεον ότι στις εκλογές, στις οποίες, όπως βλέπουμε, ήταν υποψήφιος και ο εξόριστος στο Λονδίνο Θεοφάνης Θεοδότου, ο οποίος δεν εκλέγηκε, όπως πληροφορούμαστε και από παρόμοια Έκθεση του Τερεζόπουλου, που γράφτηκε στις 14 Σεπτεμβρίου 1936, δεν εκλέγηκαν επίσης οι Ζ. Ζαχαριάδης και Ε. Κυριακίδης. Όλοι αυτοί θεωρούνταν αντιβρετανοί ή φιλενωτικοί και φιλελεύθεροι, δηλαδή επιζητούσαν την αποχώρηση των Άγγλων από την Κύπρο και την ένωση της Μεγαλονήσου με την Ελλάδα. Μαθαίνουμε, επίσης, ότι ο Μέγας Αρχιμανδρίτης, μετά τα κάπως δυσμενή γι' αυτόν αποτελέσματα, είχε υποβάλει παραίτηση, παρέμεινε όμως ύστερα από πιέσεις και την υπόσχεση ότι Αντιπρόεδρος θα ήταν ο Lenegre «επειδή βρίσκεται τόσο πολύ σ' επαφή με τους Κυπρίους» (εθεωρείτο τότε, αλλά και πολύ αργότερα, ως ένας ειλικρινής και ανιδιοτελής φίλος των Κυπρίων).

Αυτά όλα, όμως, δεν σημαίνουν ότι κατ' ανάγκη όλοι όσοι εκλέγησαν και υπηρέτησαν στα Διοικητικά Συμβούλια της Αδελφότητας την κρίσιμη εκείνη περίοδο της ιστορίας της, όπως και οι ψηφοφόροι τους, ήταν είτε ανθέλληνες είτε δουλοπρεπείς φίλαγγλοι. Πάντως, εξ όσων πληροφορήθηκα ο ίδιος από ανθρώπους που έζησαν προσωπικά την κατάσταση εκείνη, «πολύ λίγοι πήγαιναν στην Αδελφότητα τότε γιατί την θεωρούσαν κέντρο Αγγλικής προπαγάνδας!». Το περίεργο, επίσης, είναι ότι ο δεύτερος από τους δυο Κυπρίους πολιτικούς εξοριστούς που παρέμειναν στο Λονδίνο, ο δικηγόρος Γεώργιος Χατζηπαύλου (έμεινε στο Λονδίνο μέχρι το τέλος του Πολέμου, παντρεύτηκε μάλιστα και Αγγλίδα) και ο οποίος είχε ως το μεγαλύτερο πάθος της ζωής του την πολιτική, δεν φαίνεται να ενδιαφέρθηκε, ενεργά τουλάχιστον, στις δραστηριότητες της Αδελφότητας. Αν κρίνουμε, όμως, από τον πόλεμο που έκαναν οι Άγγλοι εναντίον του συνεξοριστού του Θεοφάνη Θεοδότου, τότε καταλαβαίνουμε γιατί ο Χατζηπαύλου αποτραβήχτηκε εντελώς από τα παροικιακά πράγματα. Ίσως, επίσης, η αποχή του αυτή να οφείλεται και στο γεγονός ότι είχε προσληφθεί ως υπάλληλος σε Ελληνική Εταιρεία του Λονδίνου, η οποία προφανώς θα είχε θέσει ως όρο εργασίας του την μη ανάμειξή του στην «πολιτική».

Ο Τερεζόπουλος, βέβαια, (όπως ασφαλώς και ο Μιχαήλ Κωνσταντινίδης) και γενικά όλοι οι Κύπριοι που ζούσαν τότε στο Λονδίνο, δεν ήταν δυνατό να γνωρίζουν τις συνεχείς επαφές που είχε το Υπουργείο Αποικιών του Ηνωμένου Βασιλείου στο Λονδίνο με το γραφείο του Άγγλου Κυβερνήτη στη Λευκωσία. Ούτε υποψιαζόταν, επίσης, ο Τερεζόπουλος ότι, και για την παραμικρή λεπτομέρεια της δικιάς του επαγγελματικής σταδιοδρομίας, το Υπουργείο Αποικιών (και, βέβαια, ο Κυβερνήτης της Κύπρου) ήταν πλήρως ενήμεροι είτε από τις εκθέσεις (μυστικές ως επί το πλείστον και απόρρητες) της Αστυνομίας, του Lenegre και των λοιπών καλοθελητών πληροφοριοδοτών (κάποτε μάλιστα εχθρών ή αντιζήλων του), οι οποίοι δεν έχαναν την ευκαιρία να τις συντάσσουν και να τις διοχετεύουν καταλλήλως στο Αγγλικό Υπουργείο Αποικιών, το οποίο, οσάκις η πληροφορία ήταν σοβαράς μορφής, την κοινοποιούσε αμέσως με αντίγραφο στον Κυβερνήτη της Κύπρου και αντιστρόφως. Επίσης, όταν οι εφημερίδες της Κύπρου, οι οποίες μετά τα γεγονότα του Οκτωβρίου 1931, υπόκεινταν σε αυστηρότατη λογοκρισία, δημοσίευαν ανταποκρίσεις από το Λονδίνο γύρω από τη ζωή των Κυπρίων του Λονδίνου (μερικές από αυτές, μάλιστα, έχουμε την αίσθηση ότι ήταν και

υποβολιμαίες), οι κυβερνητικές υπηρεσίες της Κύπρου και τις λάμβαναν σοβαρά υπόψη, αλλά και τις διοχέτευσαν σε μετάφραση στο Υπουργείο Αποικιών στο Λονδίνο.

Έτσι, όταν ο Μιχαήλ Κωνσταντινίδης άρχισε να «ενοχλεί» τον Κυβερνήτη στην Κύπρο Sir Richmond Palmer και το Υπουργείο Αποικιών στο Λονδίνο για οικονομική ενίσχυση της αρτισύστατης Αδελφότητας, οι Άγγλοι κίνησαν γη και ουρανό για ν' αξιολογήσουν αφ' ενός τους σκοπούς και τις επιδιώξεις της, αφ' ετέρου όμως να εξεύρουν τρόπους υπαγωγής της στον άμεσο έλεγχό τους. Αυτό καταφαίνεται, μεταξύ άλλων, και από επιστολή του Palmer προς το Υπουργείο Αποικιών της Βρετανίας, σε απάντηση της εν λόγω αίτησης του Μιχαήλ Κωνσταντινίδη, όπου διαβάζουμε, μεταξύ άλλων, και τα εξής: «Πιστεύω ακράδαντα ότι ένας όρος, προτού η Κυβέρνηση παράσχει επίσημη υποστήριξη της Κυπριακής αυτής Αδελφότητας, θα πρέπει να είναι ότι οφείλει να υποστηρίζεται και μέχρι ενός σημείου να διευθύνεται από άτομα Βρετανικής προέλευσης και εθνικότητας, υπό την αιγίδα και την υποστήριξη του Υπουργείου Αποικιών, και ότι η διατήρηση της παρούσης σχέσεως μεταξύ Κύπρου και Μ. Βρετανίας οφείλει να γίνει ρητά αποδεκτή από την Κυπριακή Αδελφότητα ως όρος για την υποστήριξη από την Κυβέρνηση αυτή».

Η ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ HART DAVIS ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΚΥΠΡΙΟΥΣ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ

Ως αποτέλεσμα των διαβουλεύσεων αυτών μεταξύ του Άγγλου Κυβερνήτη της Κύπρου και του Υπουργείου Αποικιών στο Λονδίνο, ανατίθεται, από τον Υπουργό, στον Hart Davis, πρώην Άγγλο Διοικητή (Αποικιακό Γραμματέα) Λευκωσίας, η μελέτη του όλου προβλήματος της Κυπριακής Παροικίας Λονδίνου, ο οποίος και ετοιμάζει μια αξιολογότερη πολυσέλιδη χειρόγραφη έκθεση που επέπρωτο να αποτελέσει τη βάση για την περαιτέρω πολιτική της Κυβέρνησης όχι μόνο απέναντι της Κυπριακής Αδελφότητας Λονδίνου, αλλά και της Κυπριακής Παροικίας μέχρι σχεδόν την ανεξαρτησία της Κύπρου το 1960. Ο Hart Davis, όμως, προτού ετοιμάσει και υποβάλει την έκθεσή του αυτή, φαίνεται ότι άσκησε πίεση πάνω στο Μιχαήλ Κωνσταντινίδη για διεύρυνση του Συμβουλίου του με τη συμμετοχή σ' αυτό και Άγγλων και άλλων γνωστών φίλαγγλων, όπως επίσης και του Τερεζόπουλου, ο οποίος, όμως, λόγω της μέχρι τότε ημιεπίσημης θέσης του ως Liaison Officer, περιορίστηκε στον τίτλο του Επίτιμου Νομικού Συμβούλου. Επίσης, εκ των πραγμάτων αναγκάστηκε ο Κωνσταντινίδης να προσθέσει στην ονομασία της Αδελφότητας και το επίθετο «Βρετανική», ώστε τώρα η οργάνωση αυτή είχε τον πλήρη τίτλο «Βρετανική Κυπριακή Αδελφότης Λονδίνου ο Απόστολος Βαρνάβας». Η προσθήκη αυτή υπαγορεύθηκε ασφαλώς από την γνωστή κωλυσιεργία των Άγγλων να συνδράμουν την Αδελφότητα οικονομικώς, επειδή την υποψιάζονταν ή και την θεωρούσαν ως εστία «Ελληνικής Ενωτικής προπαγάνδας».

Ο Hart Davis θα είχε, οπωσδήποτε, μεταφέρει στο Συμβούλιο της Αδελφότητας, ανεπίσημα έστω αλλά πολύ εμφιασμένα, τους λόγους για τους οποίους ο Κυβερνήτης και τα λοιπά ανώτατα στελέχη της Αποικιοκρατικής Κυβέρνησης της Κύπρου έβλεπαν εχθρικά την ύπαρξη της Αδελφότητας. Αλλά και ο Rupert Gunnis και ο Walter Lenegre, για να μην πούμε και ο Σερ Τζων Σταυρίδης, θα συνέβαλαν οπωσδήποτε στον πειθαναγκασμό του Μεγάλου Αρχιμανδρίτη να κάνει αυτό τον ελιγμό και την υποχώρηση, αφού έβλεπε ότι χωρίς την άμεση οικονομική βοήθεια της Βρετανικής Κυβέρνησης η Αδελφότητα, αν δεν διαλυόταν εντελώς, θα φυτοζωούσε, επειδή, όπως είδαμε, οι μόνοι που την υποστήριζαν μέχρι τότε ήταν μερικοί Ελλαδίτες, και αυτοί, προφανώς, μετά από πίεση ή παρακλήσεις του Κωνσταντινίδη.

Η Έκθεση, που υπέβαλε προς το Υπουργείο Αποικιών στο Λονδίνο και προς τον Άγγλο Κυβερνήτη της Κύπρου και σε άλλους ανώτατους Κυβερνητικούς παράγοντες ο Hart Davis, στις 12 Δεκεμβρίου 1935, αποτελεί την πρώτη σοβαρή μελέτη που έγινε ποτέ με θέμα την Κυπριακή Παροικία στη Βρετανία και ιδιαίτερα στο Λονδίνο, όπου βρίσκονταν τότε (στα μέσα της δεκαετίας του 1930) σχεδόν όλοι οι Απόδημοι Κύπριοι, οι οποίοι στην συντριπτική τους πλειοψηφία ήταν Έλληνες της

Μεγαλονήσου. Είναι δε από πολλές πλευρές πολύ σπουδαία, κυρίως όμως γιατί βασίζεται πάνω σε μια απ' ευθείας έρευνά του, επειδή είχε ελεύθερη πρόσβαση όχι μόνο στα Κυπριακά καφενεία της εποχής, την Κυπριακή Αδελφότητα και όλους σχεδόν τους Κυπρίους που συχνάζαν τότε στα διάφορα Κυπριακά εντευκτήρια, αλλά επίσης και στην Αστυνομία και τα Δικαστήρια.

Είναι αδύνατο, βέβαια, εδώ να παραθέσουμε όλα τα 27 και μακροσκελή πολλές φορές άρθρα της Έκθεσης αυτής, την οποία, παρεμπιπτόντως, είχα ξετυπώσει χειρόγραφο από τα γενικά Αρχεία του Κράτους και την δημοσίευσα σε μετάφραση πριν 25 περίπου χρόνια. Ας δούμε, όμως, πώς παρουσιάζει την Κυπριακή Αδελφότητα του 1935, οπότε άνετα μπορεί κανείς να εξαγάγει τα αναγκαία συμπεράσματα:

Υπάρχουν πιθανώς τρεις ή τέσσερις χιλιάδες Κυπριώτες στο Λονδίνο. Είναι σχεδόν όλοι τους Έλληνες Χριστιανοί. Οι Τούρκοι είναι αριθμητικά λίγοι, ίσως περίπου πενήντα. Αυτή η Έκθεση θ' ασχοληθεί μόνο με Έλληνες Χριστιανούς Κυπριώτες εκτός όπου υπάρχει ειδική αναφορά σε Τουρκοκυπρίους.

Υπάρχει στο Λονδίνο μια επίσημα αναγνωρισμένη Οργάνωση προς όφελος των Κυπριωτών....Στις αρχές του 1935 (Σημ.: Στο περιθώριο της Έκθεσης κάποιος έγραψε 26/11/34) ιδρύθηκε η «Χριστιανική Κυπριακή Αδελφότης του Αποστόλου Βαρνάβα» από τον κ. Κωνσταντινίδη, Μέγαν Αρχιμανδρίτη στο Λονδίνο. Συγκεντρώθηκαν χρήματα κυρίως από συνδρομές Ελλήνων υπηκόων που κατοικούν στο Λονδίνο. Ο Δρ Σ. Παπαδόπουλος, τέως από τη Λευκωσία, είναι ο Ταμίας, και το Συμβούλιο αποτελείται, πλην του Αρχιμανδρίτη, από τον κ. Θ. Θεοδότου, τον κ. Ζ. Ζαχαριάδη και τον κ. Ε. Κυριακίδη. Γραμματέας είναι ο Ε. Τέμπρος, ένας Κυπριώτης. Νοικιάστηκαν δωμάτια πρώτα στην Great Russel Street, αργότερα στην High Street, Soho, όπου βρίσκονται τώρα τα κεντρικά της γραφεία (Headquarters). Αυτά αποτελούνται από δυο δωμάτια, ένα εντευκτήριο (club-room) και μια αίθουσα διδασκαλίας. Στο εντευκτήριο παρέχονται ελληνικές και αγγλικές εφημερίδες.

Υπάρχουν τώρα σχεδόν 700 μέλη της Αδελφότητος. Επισυνάπτω αντίγραφο των Κανονισμών (Rules).

Η δουλειά που γίνεται από την Αδελφότητα αντιγράφει εκείνη που γίνεται από τον κ. Τερεζόπουλο. Οι τάξεις όπου διδάσκονται τα Αγγλικά λειτουργούν στην αίθουσα διδασκαλίας καθημερινά από τις 3.30-5.30 μ.μ., και επίσης, τις καθημερινές, τα απογεύματα σε πιο προχωρημένες ώρες. Οι τάξεις αυτές λειτουργούν υπό την επίβλεψη του London County Council, το οποίο και παρέχει τον δάσκαλο, τον Mr J.M.Fraser. Περίπου 30 μαθητές παρακολουθούν τις τάξεις.

Διαλέξεις

Έχουν δοθεί διαλέξεις από διάφορα άτομα, μεταξύ άλλων και από τον Αρχιμανδρίτη πάνω σε θέματα ηθικής, από τον Δρα Παπαδόπουλο για την υγεία και την υγιεινή, και από τον κ. Θ. Θεοδότου.

Γραφείο Εργασίας

Η Αδελφότης βρίσκεται σε επαφή με εργοδότες Κυπρίων υπαλλήλων και καταβάλλει προσπάθειες να εξευρίσκει εργασία για τα μέλη της.

Υποθέσεις, στις οποίες υπάρχουν προβλήματα νομικής φύσεως και Αστυνομίας, κάποτε παραπέμπονται από την Αδελφότητα στον κ. Τερεζόπουλο. Ο Γραμματέας κ. Τέμπρος, ο οποίος είναι ως επί το πλείστον μόνος του, συχνά συμβουλευεται τον κ. Τερεζόπουλο σε άλλα θέματα.

15. Οικονομικά

Τα έσοδα και τα έξοδα της Αδελφότητας από της ιδρύσεώς της μέχρι σχεδόν το τέλος Νοεμβρίου 1935 (κάπως λιγότερο από 11 μήνες) έχουν ως εξής -τα στοιχεία, μου δόθηκαν από το Δρα Παπαδόπουλο: 290 λίρες δόθηκαν ως συνδρομές από φιλόανθρωπους Έλληνες, 49 λίρες λέγεται ότι συγκεντρώθηκαν από μέλη σε μηνιαίες συνδρομές, 28 λίρες υπήρξαν οι εισπράξεις από ένα χορό που είχε οργανωθεί για συλλογή χρημάτων, και 5-6 λίρες συγκεντρώθηκαν από την πώληση κονκαρδών (badges), σύνολο 370 λίρες περίπου. Τα έξοδα ήταν: Ενοίκιο, πληρωμένο μέχρι το τέλος του 1935, 103 λίρες, επίπλα, 19 λίρες, μισθοί, 116 λίρες, θέρμανση, φωτισμός κλπ., 77 λίρες, για διάφορα έξοδα, συμπεριλαμβανομένων μερικών διδάκτρων, που πληρώθηκαν για μέλη, και δάνεια σε άπορα μέλη, 23 λίρες: σύνολο 338 λίρες. Αυτό αφήνει στα χέρια της Αδελφότητας ένα υπόλοιπο 30 λιρών -με ενοίκιο για ένα τετράμηνο, 27 λίρες και 10 σελίνια, που πρέπει να πληρωθεί την 1η Ιανουαρίου που μας έρχεται. Το Συμβούλιο ελπίζει να πάρουν ακόμα λίγες δωρεές, και ένα μικρό ποσό μπορεί να εισπραχθεί από εγγραφές, όμως φαίνεται ότι πολύ λίγα μέλη πληρώνουν τις συνδρομές τους, και ότι αυτές δεν μπορούν να θεωρηθούν, κάτω από την υπάρχουσα διοίκηση, ως μια σοβαρή πηγή εσόδων. Το συμβόλαιό τους για το οίκημα λήγει στο τέλος Σεπτεμβρίου 1936, ώστε η Αδελφότητα φαίνεται να βρίσκεται σχεδόν σε πτώχευση.

Οι παρατηρήσεις αυτές του Hart Davis γύρω από τα οικονομικά της Κυπριακής Αδελφότητας παρουσιάζουν, τηρουμένων των αναλογιών, την πιο πιστή, κατά τη γνώμη μου, εικόνα όχι μόνο της Κυπριακής Παροικίας, αλλά και του Αποδήμου Ελληνισμού στην ολότητά του: Να παρέχει, δηλαδή, μια οργάνωση σοβαρές και υπεύθυνες υπηρεσίες στην Ομογένεια, αλλά χωρίς να τυγχάνει και της ολόψυχης υποστήριξης των Αποδήμων που ωφελούνται άμεσα από την οργάνωση αυτή. Στη συγκεκριμένη, όμως, περίπτωση της Αδελφότητας, από τα αναφερόμενα έξοδά της, το μεγαλύτερο κονδύλι πήγαινε στην μισθοδοσία του Γραμματέα της, που ήταν τότε ο Έκτωρ Τέμπρος και που εισέπραττε το ποσό των 116 λιρών ετησίως έναντι του ποσού των 103 λιρών που ήταν για το ενοίκιο. Ο Τέμπρος, βέβαια, όπως βλέπουμε από τις διάφορες αναφορές στην δραστηριότητά του, δούλευε αρκετά ευσυνείδητα για να φέρει σε πέρας το έργο που του είχε ανατεθεί ή που ο ίδιος, με δικιά του πάντοτε πρωτοβουλία, πραγματοποιούσε. Είχα δε την τύχη να τον συναντήσω κατ' επανάληψη στο σπίτι του στο Hampstead κι έτσι να μάθω από πρώτο χέρι τα περί της λειτουργίας της τότε Αδελφότητας. Έμαθα, επίσης, ότι το πραγματικό του επώνυμο ήταν Κολόμβος, ότι είχε σπουδάσει Φυσικοχημικός στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (1925-1932), ότι ήλθε στο Λονδίνο στις 4 Μαΐου 1935 κι εργάστηκε ως ο πρώτος έμμισθος Γραμματέας της Αδελφότητας για λιγότερο από έναν χρόνο (1935-36) οπότε αμέσως μετά εργάστηκε σε Ελληνικό εφοπλιστικό γραφείο του Λονδίνου (1936-1952) ενώ ταυτόχρονα εργαζόταν, στην διάρκεια του πολέμου, στο B.B.C. (1941-48).

Και συνεχίζει η Έκθεση για την Αδελφότητα:

16. Πολιτική Δραστηριότητα

Η σύσταση του Συμβουλίου προκαλεί υποψία για προκατάληψη προς την κατεύθυνση ότι η Αδελφότης χρησιμοποιείται ως ένα μέσο πολιτικής προπαγάνδας υπέρ της Ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα. Το Καταστατικό απαγορεύει ρητά τις πολιτικές συζητήσεις. Δεν είχα καμιά θετική απόδειξη για πολιτική προπαγάνδα. Ο Αρχιμανδρίτης έχει κατηγορηματικά αρνηθεί σ' εμένα ότι έχει γίνει οποιαδήποτε αναφορά στο πολιτικό καθεστώς της Κύπρου σε οποιαδήποτε διάλεξη ή συζήτηση, ή ότι οποιοδήποτε μέλος του Συμβουλίου θα είχε την άδεια να χρησιμοποιήσει την Αδελφότητα για οποιονδήποτε πολιτικό σκοπό. Όμως η υφή του Συμβουλίου το κάνει σχεδόν αναπότρεπτο ότι οι συμπάθειές τους θα αποτελούσαν τουλάχιστον μια ελληνική προκατάληψη. Σε μια περίπτωση πρόσφατα, κατά τη διάρκεια κάποιας συνομιλίας με τον Mr Mc Farlane, ένα από τους Επιθεωρητές Σχολείων της Αυτού Μεγαλειότητας, ο Αρχιμανδρίτης με ζέση του είπε ότι, αν η Βρετανική Κυβέρνηση δεν έκανε τίποτε για τους Κυπριώτες, θα ήταν καλύτερα αν παραδίδονταν

στη φροντίδα της Ελληνικής Κυβέρνησης, η οποία θα μεριμνούσε γι' αυτούς. Αναφερόταν, αναμφίβολα, στους Κυπριώτες του Λονδίνου και στην ανάγκη της Αδελφότητας για βοήθεια από την Κυβέρνηση και όχι στους Κυπριώτες στην Κύπρο.

Το έθεσα πολύ καθαρά στον Αρχιμανδρίτη ότι (κατά τη γνώμη μου) η Κυβέρνηση της Κύπρου, ορθά ή λανθασμένα, θα υποψιαζόταν αναμφίβολα το Συμβούλιό του για πολιτική προκατάληψη υπέρ της υπονόμευσης της παρούσας διοίκησης της Κύπρου. Αρνήθηκε πλήρως την ύπαρξη οποιασδήποτε βάσης για μια τέτοια υποψία. Αλλά, αντιλήφθηκε, νομίζω, πως η υποψία είναι αναπόφευκτη, και ακολούθως μου έγραψε μια επιστολή, της οποίας εσωκλείω αντίγραφο, δηλώνοντας πως αυτός και το Συμβούλιό του όχι μόνο δεν θ' αντιδρούσαν, αλλά και θα καλωσόριζαν την προσθήκη στο Συμβούλιο ενός ή δύο Άγγλων. Ο Αρχιμανδρίτης ο ίδιος μου φαίνεται ότι είναι ένας πολύ λογικός άντρας και ότι έχει πολύ ευρεία αντίληψη της ευρωπαϊκής πολιτικής για ν' αναζητεί, στην παρούσα στιγμή και στην παρούσα του θέση, να συνωμοτεί εναντίον της Βρετανικής κυριαρχίας στην Κύπρο.

17. Αδυναμία της Αδελφότητας

Η Αδελφότης έχει αναμφίβολα κάνει κάποιο καλό. Όμως η εργασία της απλώς αντιγράφει, και στην ολότητά της μάλλον λιγότερο αποτελεσματικά, την εργασία του κ. Τερεζόπουλου. Έχει τα πλεονεκτήματα μιας συγκροτημένης οργάνωσης και την κατοχή οικήματος για τα κεντρικά της γραφεία. Ο Αρχιμανδρίτης (που φαίνεται να είναι ένας αρκετά πολυάσχολος άντρας) δεν επισκέπτεται το οίκημα περισσότερο από μια φορά κάθε δέκα περίπου μέρες, εξ όσων μπορώ να διαπιστώσω. Τα άλλα μέλη του Συμβουλίου ουσιαστικά ουδέποτε το επισκέπτονται. Ο γραμματέας κ. Τέμπρος εγκαταλείπεται ως επί το πλείστον στη δικιά του πρωτοβουλία. Οι συνδρομές των μελών δεν φαίνεται να εισπράττονται τακτικά. Οι τάξεις κάτω από τον Mr Fraser λειτουργούν πράγματι, τακτικά, και φαίνεται να γίνονται καλά και αποτελεσματικά, αλλά, εκτός από αυτές, έχω σχηματίσει τη γενική εντύπωση μιας μάλλον τυπικής Κυπριακής χαλαρότητας.

Και προσθέτει: «Τόσο η δουλειά του κ. Τερεζόπουλου όσο και εκείνη της Αδελφότητας αντιμετωπίζουν τη συνεχή αντίδραση από μέρος των ιδιοκτητών κυπριακών καφενείων και από την ελάχιστη αξιοπρεπή τάξη των Κυπριωτών, οι οποίοι δεν χάνουν ευκαιρία να ενσπείρουν δυσπιστία εναντίον όσων προσπαθούν να βελτιώσουν την κατάσταση των Κυπριωτών στο Λονδίνο. Ο Αρχιμανδρίτης μου είπε ότι οι Κυπριώτες τον υποψιάζονται ότι ίδρυσε την Αδελφότητα αποκλειστικά για τον σκοπό θρησκευτικής προπαγάνδας. Σε μια περίπτωση πρόσφατα, μια συγκέντρωση της Αδελφότητας, στην οποία ο Αρχιμανδρίτης έδινε διάλεξη, διακόπηκε από μια ομάδα Κυπρίων Κομμουνιστών».

Στο σημείο αυτό θεωρώ σκόπιμο να παραθέσω το σχετικό κεφάλαιο της Έκθεσης για τους Κυπρίους κομμουνιστές του Λονδίνου, επειδή η Κυπριακή Αδελφότητα του Κωνσταντινίδη αντιμετώπιζε τότε όχι μονάχα την αρνητική καχυποψία των Άγγλων, αλλά και την επίμονη αντίδραση του μικρού μεν εις αριθμό αλλά πολύ δραστήριου κομμουνιστικού κινήματος μέσα στο οποίο κινούνταν και δρούσαν ορισμένοι Κύπριοι απόδημοι. Μια αντίδραση, παρεμπιπτόντως, που εκδηλώθηκε και αργότερα, όταν ιδρύοταν ο ναός των Αγίων Πάντων. Να, λοιπόν, τι γράφει σχετικά με το θέμα αυτό ο Hart Davis στην Έκθεσή του:

«Ο Κομμουνισμός δεν είναι συνήθης μεταξύ των Κυπριωτών εδώ. Ο αρχηγός των Κυπρίων κομμουνιστών στο Λονδίνο είναι κάποιος Προκόπιος Παπαλοΐζου από το Αργάκι, γνωστός επίσης ως Πέτρος Άθωνας. Είναι ένας έξυπνος άνδρας που μελετά στο Βρετανικό Μουσείο. Γράφει, αφ' ότου η δική του εφημερίδα απαγορεύτηκε, για το Αθηναϊκό έντυπο «Το μέλλον» (The future). Έχει οπαδούς τριάντα περίπου δραστήριους κομμουνιστές με πολύ περισσότερους χλιαρούς υποστηρικτές. Το κέντρο τους είναι ένα καφενείο στο 32 Berwick Street, Soho, που ανήκει σε

κάποιο Χριστόφορο Κώστα Χριστοφίδη. Έχει παρατηρηθεί ότι πολλοί Κύπριοι μετανάστες, μόλις φτάσουν σε κάποιο Αγγλικό λιμάνι, δίνουν στις Λιμενικές Αρχές ως προορισμό τους τη διεύθυνση στο 32 Berwick Street. Αυτό δείχνει ότι οι κομμουνιστές αυτοί βρίσκονται σε στενή επαφή με χωριά στην Κύπρο».

Ο Βασιλιώτης (sic) και άλλοι κομμουνιστές εξόριστοι από την Κύπρο δεν βρίσκονται στην Αγγλία επί του παρόντος. (Σημ.: Πρόκειται προφανώς για τον Βατυλιώτη ή Βατή, σε άλλα έγγραφα γράφεται και Βακλιώτης, ο οποίος είχε διαφύγει, άγνωστο πώς, από το Λονδίνο στη Ρωσία, όπου και πέθανε. Στη Ρωσία είχε επίσης διαφύγει με τον ίδιο τρόπο και ο κομμουνιστής συνεξόριστος του Βατυλιώτη, ο Σκελέας, ενώ στο Λονδίνο παρέμειναν τελικά, όπως είδαμε, οι μη κομμουνιστές εξόριστοι των γεγονότων του Οκτωβρίου 1931 Θεοδότου και Χατζηπαύλου. Ένα άλλο σημείο, όμως, που πρέπει να τονίσουμε εδώ, είναι ότι σε άλλα επίσημα έγγραφα, που βρίσκονται στα γενικά Αρχεία του Κράτους στο Λονδίνο, ως αρχηγός των Κυπρίων κομμουνιστών της Αγγλίας φέρεται ο Εύδωρος Ιωαννίδης [δηλαδή ο Δώρος Άλαστος], εναντίον του οποίου όχι μόνο υπάρχει ογκωδέστατος αστυνομικός φάκελος, αλλά και εξεδόθη ειδική διάταξη που του απαγόρευε ρητά να επιστρέψει στην Κύπρο).

Αυτά για τους Κυπρίους κομμουνιστές του Λονδίνου. Ενώ για τον Τερεζόπουλο γράφει, μεταξύ άλλων: «Πιστεύω ότι ο κ. Τερεζόπουλος δεν έχει καμιά πολιτική προκατάληψη όσο αφορά την Κύπρο. Ο Mr Lenegre είναι κατηγορηματικός πάνω στο θέμα αυτό, και δεν επιτρέπει την λέξη «Έλληνας» ή «Ελληνικός» (Greek-Hellenic) να χρησιμοποιηθεί σε αναφορά προς τους Κυπριώτες σε οποιαδήποτε τάξη στο Pulteney Institute».

22. Κοινωνική Πρόνοια. Αναδιοργάνωση της Κυπριακής Αδελφότητας

«Το πρόβλημα της κοινωνικής πρόνοιας είναι πιο δύσκολο. Υπάρχουν δυο εναλλακτικές λύσεις: Η πρώτη και ευκολότερη, είναι να επιχορηγηθεί και να αναδιοργανωθεί η υπάρχουσα Κυπριακή Αδελφότης με την προσθήκη στο Συμβούλιο δυο Άγγλων που να προταθούν από την Κυβέρνηση. Ο ένας από τους δυο Άγγλους πρέπει να έχει γνώσεις κοινωνικού λειτουργού. Ύστερα θα μπορούσε να καταβληθεί προσπάθεια όπως η Αδελφότης διευθύνεται πάνω στις γραμμές που εισηγούμαι στην επόμενη παράγραφο». Επισημαίνει δε τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα ενός τέτοιου σχεδίου:

Πλεονεκτήματα

«Τα πλεονεκτήματα του σχεδίου αυτού είναι ότι θα αρχίζαμε με μια Οργάνωση που ήδη υπάρχει και θ' αποκτούσαμε πιο έτοιμη συνεργασία μ' εκείνους τους Έλληνες στο Λονδίνο, οι οποίοι θα ήταν διατεθειμένοι να ενδιαφερθούν για τους Κυπριώτες. Είναι αρκετά πιθανόν ότι η παρουσία δύο Άγγλων μελών στο Συμβούλιο θα ήταν αρκετό να παρεμποδίσει μια αντιβρετανική τάση στο πνεύμα του Ιδρύματος. Ίσως θα εξασφάλιζε την ευνοϊκή πρόθεση του Αρχιμανδρίτη, πράγμα που θ' αποτελούσε πλεονέκτημα, γιατί οποιοδήποτε κοινωφελές σχέδιο και αν αποφασιζόταν τελικά, κάποια θρησκευτική επιρροή σ' αυτό, ή τουλάχιστον κάποιες θρησκευτικές διευκολύνσεις, πρέπει να παρέχονται. Και στο Λονδίνο δεν υπάρχει κανένας άλλος Οργανισμός της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας από εκείνον που εκπροσωπεί ο Αρχιμανδρίτης».

(Σημ.: Πρέπει εδώ να τονιστούν δυο πράγματα: Πρώτο ότι, όταν ο Hart Davis ή οι Άγγλοι γενικά μιλούσαν για Έλληνες, εννοούσαν αποκλειστικά και μόνο όλους τους Ελληνορθόδοξους που δεν κατάγονταν από την Κύπρο, ενώ τους τελευταίους επιμένουν πάντοτε να τους αποκαλούν «Κυπριώτες», ως μια, δηλαδή, διαφορετική εθνότητα. Και δεύτερο ότι, όπως φαίνεται από όλα τα επίσημα έγγραφα και τις δημοσιογραφικές αναφορές της εποχής γύρω από τους Κυπρίους της Αγγλίας, υπήρχε η εσφαλμένη αντίληψη ότι την Ελληνορθόδοξη Εκκλησία στην Αγγλία εκπροσωπούσε ο Μέγας Αρχιμανδρίτης της Αγίας Σοφίας Λονδίνου Μιχαήλ Κωνσταντινίδης. Δεν

γίνεται δε πουθενά στα Αγγλικά Αρχεία αναφορά στον Μητροπολίτη Θυατείρων Γερμανό Στρηνόπουλο, του οποίου την παρουσία φαίνεται να αγνοούν σχεδόν πλήρως και οι Άγγλοι, αλλά και οι διάφοροι Κύπριοι δημοσιογράφοι ή επιστολογράφοι της εποχής που ασχολούνταν με το θέμα της Κυπριακής μετανάστευσης στην Αγγλία).

Μειονεκτήματα

«Από την άλλη μεριά, παρόλο που το Καταστατικό της Αδελφότητας θα μπορούσε να τροποποιηθεί με την προσθήκη στο Συμβούλιο δυο προσώπων που θα εισηγείτο η Κυβέρνηση, το Καταστατικό διαλαμβάνει την εκλογή του Προέδρου και των μελών του Συμβουλίου από τη Γενική Συνέλευση και θα ήταν δύσκολο να αποκλεισθούν υποψήφιοι που θα διέκειντο δυσμενώς προς την Κυβέρνηση. Η αντίφαση αυτή επικρατεί σε κάθε σωματείο που κυβερνάται δημοκρατικά από ένα εκλεγμένο Διοικητικό Συμβούλιο -και φαίνεται σε μένα να είναι μια θανάσιμη αντίφαση. Μια άλλη αντίφαση είναι ότι η Αδελφότητα είναι μια Χριστιανική Κυπριακή Οργάνωση και αποκλείει τους Μουσουλμάνους. Παρόλο που οι Τουρκοκύπριοι στο Λονδίνο είναι λίγοι και δεν φαίνεται να έχουν άμεση ανάγκη βοήθειας, νομίζω πως οποιαδήποτε οργάνωση που επιχορηγείται από την Κυβέρνηση πρέπει να είναι τέτοια που να αγκαλιάζει όλους τους Κυπριώτες οποιασδήποτε φυλής και θρησκείας.

Μόλις πληροφορήθηκα ότι η εκλογή Συμβουλίου της Αδελφότητας, που θα γινόταν αυτές τις μέρες, έχει αναβληθεί επ' αόριστον. Ο λόγος φαίνεται να είναι ότι τα μέλη του παρόντος Συμβουλίου φοβούνται ότι δεν θα επανεκλέγονταν. Υπάρχουν παράπονα μεταξύ των ολίγων μελών της Αδελφότητας που δείχνουν κάποιο ενεργό ενδιαφέρον στην διοίκησή της. Ο κ. Κυριακίδης και ο κ. Θεοδότου λέγεται ότι ποτέ δεν επισκέπτονται την Αδελφότητα και δεν κάνουν τίποτε άλλο από του να μιλούν. Μερικοί Κυπριώτες έχουν αναφέρει σε μένα, και σε κάποιον αξιωματικό της Αστυνομίας που μου ανέφερε το σχόλιο, την έκπληξή τους ότι ένα άτομο, τόσο καθαρά εχθρικό προς την Κυβέρνηση, όπως ο Θεοδότου, θα ήταν μέλος του Συμβουλίου. (Τέτοιο σχόλιο όμως από έναν Κυπριώτη δεν είναι κατ' ανάγκη σοβαρό). Η εσωτερική έριδα και η πτώχευση φαίνονται πιθανοί λόγοι να οδηγήσουν την Αδελφότητα σε μια γοργή διάλυση αν αφεθεί στους δικούς της πόρους. (Σημ.: Από το «Η εσωτερική» μέχρι το «πόρους» ο παραλήπτης της Έκθεσης το υπογραμμίζει και βάζει στο περιθώριο ένα χοντρό μαύρο X). Ίσως θα ήταν το καλύτερο να επιτρέψουμε να γίνει αυτό και να έχουμε ένα καθαρό πεδίο για οποιαδήποτε νέα Οργάνωση που η Κυβέρνηση πιθανόν να ιδρύσει στην θέση της Αδελφότητας. Θα ήταν πολύ πιο εύκολο ν' αρχίσει επιτυχώς μια νέα Οργάνωση, παρά αν η Αδελφότητα εξακολουθούσε να υπάρχει». Και εισηγείται λεπτομερώς την ίδρυση ενός «Κυπριακού σωματείου στο Λονδίνο» όπως το τιτλοφορεί, πράγμα που τελικά έγινε με την ονομασία Cyprus House.

Αξιολογώντας σήμερα την Έκθεση αυτή του Hart Davis, είναι πολύ δύσκολο να μην παραδεχτούμε ότι πολλά σημεία της υπήρξαν και εύστοχα αλλά και αρκετά διαφωτιστικά για τους Άγγλους επισήμους στην Κύπρο και στο Υπουργείο Αποικιών στο Λονδίνο, οι οποίοι και την χρησιμοποίησαν, όπως είπαμε, για είκοσι ολόκληρα χρόνια ως βάση της πολιτικής τους απέναντι στους Κυπρίους που μετανάστευαν ή σκόπευαν να μεταναστεύσουν στο Ηνωμένο Βασίλειο. Εκείνο, όμως, που πρέπει να τονίσουμε εμείς εδώ είναι ότι καμιά Έκθεση δεν θα μπορούσε (όπως και δεν μπόρεσε η εν λόγω Έκθεση του Hart Davis) να λύσει το βασικό πρόβλημα, που δεν ήταν άλλο από την τραγική οικονομική κατάσταση στην Κύπρο, η οποία και αποτελούσε τον μοναδικό λόγο για την μαζική εκείνη έξοδο από τη Μεγαλόνησο μεγάλου μέρους του υγιούς πληθυσμού της και την εγκατάστασή τους, κάτω από τόσο αντίξοες συνθήκες, στην προπολεμική και, αργότερα, την μεταπολεμική Βρετανία. Οι δε Άγγλοι, επαρμέντοι όπως ήταν από την αυτοκρατορική τους νοοτροπία, δεν ανέχονταν καμιά απολύτως εθνική ανάταση ή έστω καλλιέργεια των παραδοσιακών τρόπων ζωής και σκέψης των μεταναστών. Γι' αυτό και η ανησυχία των Άγγλων μήπως η Κυπριακή Αδελφότητα (και αργότερα οι Ναοί που ίδρυσαν οι Ελληνοκύπριοι) μεταβάλλονταν σε κέντρα τέτοιας πολιτιστικής και θρησκευτικής εμμονής των Κυπρίων στα ιερά και τα πάτριά τους.

Πάντως, και με όλα αυτά τα εμπόδια, η Κυπριακή Αδελφότητα προσέφερε ανυπολόγιστης αξίας υπηρεσίες στους Ελληνοκυπρίους της Αγγλίας τόσο πριν όσο και μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο ιδίως μετά την αποχώρηση από τα κατά καιρούς Διοικητικά της Συμβούλια των Άγγλων και των οργάνων τους, οι οποίοι, μάλιστα, σε αντιπερισπασμό ίδρυσαν λίγο πριν από την έναρξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου τον λεγόμενο Κυπριακό Οίκο (Cyprus House), όπως είχαν ιδρύσει παράλληλα και το Greek House. Ένα δε από τα πλέον μακροπρόθεσμα αποτελέσματα της τότε Κυπριακής Αδελφότητας, η οποία έφερε, όπως είδαμε, για αρκετά χρόνια την επωνυμία «Βρετανική Χριστιανική Αδελφότης ο Απόστολος Βαρνάβας», υπήρξε η ίδρυση Ελληνικού Σχολείου (απογευματινού βέβαια), το οποίο στεγαζόταν στο κατά καιρούς οίκημά της. Απετέλεσε δε οπωσδήποτε το σχολείο εκείνο το πρότυπο πλείστων άλλων παρομοίων απογευματινών και σαββατιανών παροικιακών σχολείων που λειτούργησαν και πριν, κυρίως όμως μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Η κυριότερη, όμως, προσφορά του ιστορικού αυτού σωματείου υπήρξε η τόνωση του εθνικοθρησκευτικού φρονήματος των χιλιάδων Ελληνοκυπρίων, οι οποίοι έβρισκαν εκεί καταφύγιο, προστασία και καθοδήγηση στις δυο δύσκολες δεκαετίες του 1930 και 1940. Αλλά και κατά τη διάρκεια του απελευθερωτικού Αγώνα της ΕΟΚΑ (1955-1959), η Κυπριακή Αδελφότητα υπήρξε, μαζί με το Ναό των Αγίων Πάντων Λονδίνου, που ιδρύθηκε το 1948, το προπύργιο για την κινητοποίηση των Ελληνοκυπρίων Αποδήμων της Βρετανίας υπέρ των αγωνιζομένων αδελφών τους στη Μεγαλόνησό τους. Μετά δε την ανακήρυξη της Κύπρου ως ανεξάρτητου κράτους, αλλά, όπως όλοι γνωρίζουμε, υπό απαράδεκτους όρους οι οποίοι και έχουν οδηγήσει στη σημερινή καταστρατήγηση από τους ισχυρούς της γης όλων των αρχών περί δημοκρατίας και ελευθερίας, η Κυπριακή Αδελφότητα πρωτοστατεί κατά τρόπο αξιόλογο και πιστεύω σε μεγάλο βαθμό αποτελεσματικό στην προώθηση προς όλες τις κατευθύνσεις των δικαίων και των δικαιωμάτων του ταλαίπωρου και τόσο αδικημένου λαού της Μεγαλόνησου.

Πέρασε, βέβαια, η Αδελφότητα, στη διάρκεια των ογδόντα πέντε και πλέον χρόνων ζωής και δράσης της αρκετούς φοβερούς και πολύ επικίνδυνους υφάλους. Οι διχογνωμίες, άλλωστε, είναι δυστυχώς εγγενείς στο χαρακτήρα του Έλληνα όπου γης. Όμως σήμερα, όσο ποτέ άλλοτε, η Κυπριακή Αδελφότητα Λονδίνου έχει κατορθώσει να φέρει κοντά της όλες τις μικρές και τις μεγάλες ομάδες του Κυπριακού Ελληνισμού που ζει και προοδεύει στο Ηνωμένο Βασίλειο. Και αυτό οφείλεται κυρίως στους ανθρώπους που αποτελούν σήμερα τους οιακοστροφούς της και αντιλαμβάνονται ότι ο τοπικισμός, ο εγωκεντρισμός, οι προσωπικές αντιζηλίες και τα ιδεολογικά πιστεύω των κάθε λογής ηγετών της παροικίας ζημιώνουν παρά ωφελούν τόσο το εθνικό ζήτημα της Κύπρου, όσο και τα συμφέροντα της Παροικίας στην ολότητά της. Το κυριότερο, όμως, επίτευγμά της είναι το ότι οι σχέσεις της με την Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία του Ηνωμένου Βασιλείου ευρίσκονται σήμερα, εύχομαι δε και στο εγγύς και το απώτερο μέλλον, εκεί που έπρεπε να είναι πάντοτε, όταν μάλιστα ιδρυτής της και για χρόνια Πρόεδρος και στυλοβάτης της υπήρξε κληρικός της Εκκλησίας μας αυτής.

Άλλωστε, όπως όλοι ασφαλώς γνωρίζουμε, τα δεκάδες ακίνητα και οι λοιποί ιδιόκτητοι χώροι λατρείας και εκδηλώσεων της Αρχιεπισκοπής Θυατείρων και Μεγάλης Βρετανίας ούτε κατά διάνοια δεν επιδιώκουν οιονδήποτε ανταγωνισμό με τις πολλαπλές και πολύτιμες δραστηριότητες που πραγματοποιούνται στο υπέροχο αυτό οίκημα όπου στεγάζεται σήμερα η Αδελφότητα. Κυβερνάται δε επιπλέον από προσωπικότητες, οι οποίες χαίρουν της άκρας εκτίμησης ολοκλήρου της Παροικίας, μάλιστα δε ο νυν Πρόεδρος της είναι ταυτόχρονα και Πρόεδρος Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και όχι μόνο. Να ευχηθούμε, λοιπόν, επίσης όπως πολύ σύντομα γιορτάσουμε πανηγυρικά μέσα στους φιλόξενους αυτούς χώρους και την απελευθέρωση των κατεχομένων εδαφών της μαρτυρικής μας Κύπρου και την επιστροφή στα σπίτια και τις περιουσίες τους όλων των βίαια και απάνθρωπα εκδιωχθέντων και αγνοουμένων ακόμη συμπατριωτών μας. Γένοιτο!